Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг бош нашри

РУЗНОМА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН. ◆ № 25 (20.892) 1991 йил 5 февраль, сешанба ◆ Рўзнома йилига 256 марта чиқади. ◆ Баҳоси 8 тийин.

КПСС Марказий Комитети ва Марказий Назорат Комиссияси қўшма Пленумининг Сиёсий баёноти

ҲОЗИРГИ ПАЙТ ВА ПАРТИЯ НИНГ ВАЗИФАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

I.

Пленум шуни қайд этадики, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий ўзгартишлар доирасида, жиддий тўсиқларга қарамай бундан буёнги туб ислоҳотлар учун сиёсий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни вужудга келтириш давом этмоқда. ССР Иттифоқини демократик негизда янгилаш тўғрисидаги масала кун тартибига қўйилди. Сўз эркинлиги ва виждон эркинлигига қонун тарзида кафолат берилди.

Бироқ ижтимоий жараёнларнинг зиддиятлилиги, йўл қўйилган хатолар ва янглишишлар, шу жумладан иқтисодий соҳадаги хато ва янглишишлар жиддий салбий ҳодисаларга сабаб бўлдики, булар кейинги вақтларда, айниқса, сезилиб қолди. Ислоҳотларни амалга ошириш соҳасидаги янги амалий ҳаракатларга эҳтиёж ҳали ҳеч қачон шу қадар қатъий бўлмаган, жамиятдаги ички ноиттифоқлик шу қадар таҳликали бўлмаган эди. Ҳозирги пайтнинг ўзига хос хусусияти мана шундан иборат.

Мамлакатдаги ижтимоий танглик хатарли нуқтага бориб етди, бунга чек қўйилмаса, вайронгарчилик келтирувчи ижтимоий ларзалар содир бўлиши мумкин. Сиёсий нуқтаи назарларнинг қарама-қарши туриши ижтимоий ва миллатлараро муҳолифлик шаклига кираётган, вазият эса кўпинча ҳокимият идоралари назоратидан чиқиб кетиб, тартибсизлик кўринишлари ва қон тўкилишига олиб бораётган минтақалар кўпайиб бормоқда.

Сиёсат майдонида СССРдаги ижтимоий тузумни ўзгартириш мақсадини танлаб олган кучлар пайдо бўлиб, ўзларини бирлаштиришга интилмоқдалар. Уларнинг нияти танлаб олинган социалистик йўл тарафдорларини ҳокимиятдан четлаштиришдан, давом этаётган ўзгартишларга, социализмга, халқ манфаатларига зид бўлган инқироз тусини беришдан иборат.

Айрим республикаларда СССР халқ депутатлари Съездларининг қарорлари писанд қилинмаётганлиги, СССР Конституциясининг қоидалари ғайриқонуний равишда бекор этилганлиги бедодликка йўл очди, шахс ҳуқуқларига ҳамла қиладиган, одамларнинг норозилигини қўзғатиб, қаршилик кўрсатишга мажбур этадиган ғайридемократик камситувчи ҳужжатлар қабул этилишига имкон берди. Миллатчи-айирмачи кучлар ижтимоий ғалабаларни тугатиш йўлини очиқдан-очиқ танлаб олдилар, ақл-идрок ва қонун чегарасидан чиқдилар, халқлар ўртасидаги азалий байналмилал алоқаларни бузмоқдалар, миллий камситишнинг энг ёмон шаклларини қайтадан тикламоқдалар. Миллатнинг ҳуқуқлари дунёда ҳамма тан олган инсон ва фуқаро ҳуқуқларидан гўё устун деб эълон қилаётган миллатчи тоталитар режимлар тузилмоқда.

Болтиқбўйи ва Кавказорти республикаларида аҳвол кескинлашганлиги, фожиали воқеалар рўй берганлиги, бошқа минтақаларда кескинлик сақланиб турганлиги — бутун жамиятга жиддий огоҳлантиришдир. Демократиялаш жараёни, ижобий ўзгаришлар барбод бўлиш ёқасига келтириб қўйилди, одамларнинг ҳаёти ва хавфсизлигига таҳлика кучаймоқда.

Пленум қатнашчилари одамлар ҳалок бўлганлиги муносабати билан қайғу изҳор этадилар. Биз шуни билдирамизки, партия биродаркушликни тўхтатиш, мамлакатни тинчлик ва бунёдкорлик йўлига қайтариш учун имкони бўлган ҳамма ишни қилади.

Вужудга келган аҳвол — инсон ҳуқуқлари, конституциявий тартиб бузилганлигининг, марказий ва республика идоралари мамлакатнинг Асосий Қонунини кўпдан-кўп бузиш ҳолларига, бузғунчи кучлар томонидан аҳолининг катта гуруҳлари туб манфаатларига путур етказилишига тоқат қилиб турганликларининг натижасидир.

Мана шундай шароитда Пленум СССР халқ депутатлари IV Съездининг қарорлари асосида мамлакатда конституциявий тартибни зудлик билан тиклаш зарур деб ҳисоблайди.

Пленум қатнашчилари инсон ҳуқуқларини бузадиган ғайриконституциявий ҳужжатлар ва қарорлар қайси органлар томонидан қабул этилган бўлмасин, улар дарҳол бекор қилиниши кераклигини билдиради. Биз СССР ва республикалар Олий Кенгашларини, халқ депутатларини ўзаро алоқаларни йўлга қўйиб, чунончи, баҳсли масалаларни кўриб чиқиб, қонунчилик соҳасидаги тангликни бартараф этиш юзасидан самарали чоралар кўриш учун Президиумларнинг қўшма мажлислари, сессиялар ўтказишга чақирамиз.

Пленум ғайриқонуний қуролли тузилмалар ташкил этилишига, қуролли кучлар ва ҳуқуқ-тартибот идоралари ягона умумдавлат тузилмаси бузилишига йўл қўйиб бўлмайди, деб ҳисоблайди. Биз давлатнинг энг муҳим қуроллари бўлмиш армияга, хавфсизлик ва ички ишлар идораларига ҳужум қилинишига қарши чиқамиз. Пленум халқнинг тартибни таъминлаш, совет кишиларининг миллий мансублигидан ва ижтимоий аҳволидан қатъи назар, уларнинг хавфсизлигини, осойишталигини ҳамда меҳнат қилиш ва яшаш учун нормал шароитларни таъминлаш тўғрисидаги талабига қўшилади.

Халқлар дўстлиги, байналмилалчиликнинг энг яхши анъаналарини ривожлантириш, мамлакатимиз миллатлари ва элатларини ўзаро яқинлаштириш, миллий ўзига хосликни ўзаро ҳурмат қилиш йўлидан бориш зарур.

Ҳозир мамлакат фуқароларининг тинчлигига ва умуммиллий иноқликка ҳамма нарсадан ҳам кўпроқ муҳтож бўлиб турибди. Шу тинчлик ва иноқликка эришиш — партиянинг энг муҳим сиёсий вазифасидир. Пленум барча партия ташкилотларини кенг меҳнаткашлар қатламларига таяниб, касаба уюшмалари, ёшлар, хотин-қизлар, фахрийлар ва бошқаларнинг бирлашмаларига таяниб, маҳаллий хусусиятларни эътиборга олиб, мана шу долзарб муаммони ҳал этиш соҳасида сабот билан иш олиб боришга чақиради.

II.

Пленум коммунистларни ва барча фуқароларни Совет Социалистик Республикалари Иттифоқини сақлаб қолишни ёқлаб чиқишга чақиради.

Коммунистлар тенг ҳуқуқли суверен Совет Социалистик Республикаларининг Федерацияси сифатида Иттифоқимизнинг келажаги тўғрисидаги референдумга тайёргарлик кўриб, айни шу нуқтаи назарни қаттиқ туриб ҳимоя қиладилар. Референдум масъулиятсиз сиёсатбозлар қўлида давлатни барбод қилиш қуроли эмас, балки совет фуқароларининг ўз хоҳиш-иродасини чинакам эркин ва онгли изҳор этишидан иборат бўлиши керак.

Референдумга тайёргарлик партия бутун сиёсий ишининг марказига қўйилиши керак.

Пленум иттифоқдош ва мухтор республикаларнинг суверенитетини қарор топтириш жараёнини қўллаб-қувватлайди, буни давлатимизни чинакам мустақил республикалар ва халқларнинг янгиланган Иттифоқига айлантириш учун зарур шарт деб билади.

Бизнинг ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлимиз ўзгармай қолаверади. Бу йўлни барча конструктив ижтимоий кучлар — халқ депутатлари Советлари, сиёсий партиялар ва оммавий ҳаракатлар мамлакат фуқаролари қўллаб-қувватлаган тақдирдагина у рўёбга чиқарилиши мумкин. Бу эса барча чин демократлардан конституциявий тузумга душман бўлганларга, ижроия ҳокимияти негизларини қўпораётганларга қарши изчил кураш олиб боришни талаб қилади. КПСС ҳисоблайдики, мамлакатдаги ҳокимият ғоят халқчил бўлмоғи керак.

III.

Пленум ҳисоблайдики, иқтисодиётдаги танглик ва у ижтимоий ҳамда миллий кескинликни баттар кучайтирганлиги иқтисодий ўзгартишлар билан сиёсий ўзгартишларнинг суръатларидаги тафовутнинг оқибати бўлди.

(Давоми иккинчи бетда).

Ўзбекистон ССР Вазирлар Маҳкамасида

● **2 февраль куни Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасида кенгаш бўлиб ўтди.**

Унда Ўзбекистон ССР Президенти ўртоқ И. А. Каримов 1 февраль куни бўлиб ўтган Федерация Кенгаши мажлисининг якунлари ҳақида ахборот берди. Маълумки, Федерация Кенгашида янги Иттифоқ шартномасининг имзоланиши, Болтиқбўйидаги вазият билан боғлиқ ҳамда бошқа долзарб масалалар муҳокама қилинган эди. Улар қаторида шу йилнинг 1 январидан бошлаб саноатда янги улгуржи нархлар ҳамда қишлоқ хўжалигида янги харид нархлари жорий этилгани муносабати билан чакана нархларни тартибга солиш масаласига ҳам алоҳида эътибор берилди. Улгуржи ва харид нархларига нисбатан чакана нархлар пасайиб кетгани сабабли бугунги кунда халқ истеъмоли молларини, шу жумладан озиқ-овқат маҳсулотларини ишлаб чиқариш корхоналарнинг манфаатларига жавоб бермай қўйди. Бундай ҳолат истеъмол бозорини янада кўпроқ издан чиқариши ҳамда мол тақчиллигини кескинлаштириши хавфи бор.

Федерация Кенгашида таъкидлаб ўтилганидек, бундай шароитда чакана нархларни тартибга солиш объектив жиҳатдан зарурий чора ҳисобланади. Иқтисодиётимизнинг бозор муносабатларига кириб бориши зарурияти ҳам шуни тақозо қилади.

Агар Федерация шундай қарорни қабул қилгудек бўлса, унда Ўзбекистон ҳам халқ истеъмоли молларини асосан бошқа жойлардан келтирувчи жумҳурият сифатида худди шу таҳлитда иш кўришга мажбур бўлади.

Шу билан бирга, деб таъкидлади Президент, бу масалада бизнинг қатъий ва ўзгармас йўлимиз шундан иборатки, ҳали қарор қабул қилинмасдан олдин аҳолининг барча қатламларини, айниқса кам таъминланган табақаларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш ҳамда эски ва янги нархлар ўртасидаги фарқни қоплаш тадбирларини ишлаб чиқиш зарур. Худди шу масала, яъни аҳолига компенсация пули тўланганидан кейингина янги нарх-наво сиёсатига ўтиш масаласи жумҳурият раҳбарияти томонидан Федерация Кенгашида ҳам чакана нархларни тартибга солишнинг қатъий шарти сифатида ўртага қўйилди. Шунингдек, пул тўловларини илгари кўзда тутилганидек 12 ёшгача эмас, балки 16 ёшдаги болалар учун ҳам бериш таклиф қилинди.

Президент алоҳида таъкидлаб ўтганидек, нархларни тартибга солиш бўйича Иттифоқ қандай қарорга келишидан қатъий назар, жумҳурият ҳукумати аҳолига нон ва ун маҳсулотларини эски нархларда сотишга кафолат беради. Илгари қайд этилганидек, бу масалада бизнинг қатъий қароримиз нон маҳсулотларининг аҳоли истеъмолидаги анъанавий ўрни билан белгиланади.

Кенгашда вазирликлар, концернлар, бирлашмалар ва корхоналар раҳбарларининг диққати халқ истеъмоли моллари ва хизматлари учун чакана ёки шартномавий нархларни ўзбошимчалик билан оширишга йўл қўйиб бўлмасликка ҳам қаратилди. Рухсатсиз шундай ҳоллар рўй берган тақдирда раҳбарлар жиддий жавобгарликка тортиладилар.

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасига чакана нархларни тартибга солиш ҳақидаги қарор қабул қилинмасидан олдин аҳолининг барча қатламларини, айниқса кам таъминланган табақаларни ижтимоий жиҳатдан муҳофаза қилиш ҳамда эски ва янги нархлар ўртасидаги фарқни қоплаш тадбирларини ишлаб чиқиш юзасидан аниқ топшириқлар берилди.

(УзТАГ).

ШУ КУННИНГ НАФАСИ

Воқеалар, хабарлар, шарҳлар

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раисининг қарори

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ ТЎРТИНЧИ СЕССИЯСИНИ ЧАҚИРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси 1991 йил 14 февралда чақирилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раиси **М. ИБРОҲИМОВ.**

1991 йил 4 февраль.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг навбатдан ташқари тўртинчи сессияси муҳокамасига қуйидаги масалаларни киритиш кўзда тутилмоқда:

1. Нарх-навони тартибга солиш қоидалари ҳамда Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги Давлат бюджети тўғрисида.
2. «Ўзбекистон ССРда тадбиркорлик тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси ҳақида (иккинчи муҳокама).
3. «Ўзбекистон ССРда жамоат бирлашмалари тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси ҳақида.
4. «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақида.
5. «Ер солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақида.
6. «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақида.
7. «Ўзбекистон ССР фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақида.
8. «Ўзбекистон ССРдаги корхоналар тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси ҳақида.
9. Ўзбекистон ССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га қўшимчалар ва ўзгартишлар киритиш тўғрисида.
10. «Транспорт воситаларини олиб қочганлик учун жиноий жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақида.

УЗБЕК МИЛЛИЙ НОНЛАРИНИНГ ТАРОВАТИ ЎЗГАЧА

САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ. Жомбой районида Сирға Жолимбетова билан Сония Абдураимоваларни моҳир новвойлар сифатида танишади.

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ. Боёвут районидаги 4-мактаб ўқувчиси Замира Ҳалилова нон ёпиш сирларини пухта ўрганмоқда.

Р. ШАРИПОВ тушнрган суратлар.

Бўрдоқибоқарлар туҳфаси

Усмон Юсупов районидаги Ғафур Ғулом номли давлат наслчилик заводи чорвадорлари давлатга гўшт сотиш бўйича уч ойлик маррадан ўзиб кетдилар. Қабул пунктларига 81 тонна ўрнига 97 тонна гўшт топширилди.

Қўлга киритилган муваффақиятга Чоршанби Хўжамов бошлиқ бўрдоқичилик бригадаси коллективи салмоқли ҳисса қўшди. Гўштга топширилган ҳар бир қўйнинг тирик вазни ўртача эллик килограммдан тўғри келмоқда.

Дастлабки квартал маррасидан ўзган бўрдоқибоқарлар яна гўштга топшириш учун икки минг бош қўйни сўкимга парвариш қилаптилар.

К. МУСАЕВ.

● **НОН–РИЗҚУ РЎЗИМИЗ**

УШОҒИ ҲАМ АЗИЗ

●

«Нонни эъзозланглар» дейилади бир юз ўн биринчи ҳадисда.

●

Нон ва ун маҳсулотларини энг кўп истеъмол қилишда жумҳуриятлар орасида Ўзбекистон дастлабки ўринлардадир. Агар мамлакат ўртача миқдорига нисбатан икки баравар, Болтиқбўйи ва Белоруссиядан 3—4 баравар кам гўшт, сут истеъмол қилишимизни ҳисобга олсак, асосий таомимиз — нонига сажда қилишимиз сабаби аён бўлади.

— Биргина пойтахтимизни олайлик, — дейди Тошкент шаҳар Кенгаши ижрокоми савдо бошқармаси бошлиғи ўринбосари Мирфозил Мирабобов. — Бошқармага қарашли 560 та магазинда, шу жумладан, ихтисослаштирилган 130 та дўконда нон сотилади. Бир кеча-кундузда савдо корхоналаримизга Тошкент нон ишлаб чиқариш бирлашмаси заводидан 410—415 тонна, булочка-қандолат комбинатидан 56 тонна, темир йўл ишчилари таъминоти корхонасидан 10 тонна маҳсулот олиб келинади. Бундан ташқари Куйбишев район дўконларида вилоятнинг Орджоникидзе ноҳияси новвойларидан шартнома асосида асосан тандирда ёпилган 5—7 тонна нон олиниб сотилади.

(Давоми иккинчи бетда).

БУГУНГИ СОНДА:

● **Президент алоҳида таъкидлаб ўтганидек, нархни тартибга солиш бўйича Иттифоқ қандай қарорга келишидан қатъи назар, жумҳурият ҳукумати аҳолига нон ва ун маҳсулотларини эски нархларда сотишга кафолат беради.**
(Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган кенгаш хабаридан).
1-БЕТ

● **Ҳар бир иттифоқдош жумҳуриятнинг ўзига хос хусусиятлари ва шароитлари мавжуд. Бинобарин, аграр масалани ҳал этишнинг Умумиттифоқ модели бўлиши мумкин эмас. Кимки, шундай деб ўйласа, кечаги авторитар тафаккур исканжасида турибди, деб ўйлайман.**
(КПСС Марказий Қўмитаси билан Марказий Назорат Комиссиясининг қўшма Пленумида Хива районидаги Ленин номли жамоа хўжалиги бошқаруви раиси Р. Отажонов сўзлаган нутқдан).
2-БЕТ

● **...У туркий маданиятнинг даҳоси эди, туркий тилнинг қомадини тиклади, уни ҳимоя қилди, бойликларини, имконниятларини очди, токи «Шуҳрати чун жаҳонга бўлғай!».**
(Рўзнома «Навоий — менинг дорилфунуним» рукунини ташкил этди. «Камолот кўнгил каъбаси» мақоласида буюк мутафаккир ижодининг ўзига хос қирралари билан танишасиз).
3-БЕТ

● **Курашчи Шуҳрат Ғафуров Минск шаҳридаги мусобақадан олтин медаль билан қайтди. У Европа қитъаси халқаро беллашувларига ҳозирлик кўраётир.**
(«Олгину олдирма, болам...» мақоласида спортчимиз қўлга киритган ютуқ ҳақида ўқийсиз).
4-БЕТ

ҲОЗИРГИ ПАЙТ ВА ПАРТИЯНИНГ ВАЗИФАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Аммо бу қийинчиликлар ва зиддиятлар туб иқтисодий ўзгартишларни тўхтатмаслиги лозим. Аксинча, бозор иқтисодиётини ривожлантириш йўли изчиллик билан ўтказилиши зарур.

Бозор муносабатларига ўтиш билан айни бир вақтда кўп поғонали иқтисодиёт вужудга келтирилиши, бунда мулкчиликнинг жамоа шакллари устивор аҳамиятга эга бўлиши, корхоналарнинг иқтисодий мустақиллиги, эркин хўжалик ташаббуси ва омилкорлиги кенгайтирилиши лозим.

Бундай шароитда партиянинг ижтимоий-иқтисодий сиёсати ҳар бир ишловчига самарали ва юқори ҳақ тўланадиган меҳнат қилиш учун кенг шароит яратиб беришга, ижтимоий ҳимоянинг пухта умумдавлат тизмасини шакллантиришга, иш билан банд бўлишни таъминлашга, аҳолининг кам даромадли қатламларига мадад беришга, нарх-наво кўтарилиши муносабати билан аҳолига барвақт товон тўланишига, даромадлар индексланишига қаратилади.

Пленум деҳқончилик-саноат соҳасини устивор ривожлантириш, унинг моддий-техникавий базасини мустаҳкамлаш, ер ислоҳотини ўтказиш кераклигини билдиради. КПСС деҳқонга нисбатан ҳар қандай зўрликка, самарали ишлаб турган деҳқончилик-саноат тузилмаларини бузишга қарши чиқади, унумли меҳнат қилишни хоҳлайдиган ва шундай меҳнат қила оладиган кишиларга турли районларнинг хусусиятини эътиборга олиб, ер берилиши тарафдоридир.

Пленум қатнашчилари мамлакатдаги вазиятни барқарорлаштиришнинг СССР халқ депутатлари IV Съезди ишлаб чиққан дастурини қўллаб-қувватлайдилар ва меҳнат жамоаларини, коммунистларни, социалистик йўлнинг бошқа кучлари вакилларини, халқ депутатларини, барча совет кишиларини шу қалтис пайтда уюшқоқликка ва мураккаб вазиятни тушунишга чақирадилар.

Пленум мамлакатнинг иқтисодий бирлигини сақлаб қолиш, мулкни давлат ихтиёридан чиқариш жараёнига халқчил руҳ бериш, мулкнинг энг кўп қисмини меҳнат жамоалари қўлига топшириш учун курашни партия ташкилотларининг ҳеч кечиктириб бўлмайдиган энг муҳим вазифалари қилиб қўяди. Мана шуларнинг ҳаммасини меҳнат жамоаларига кенг миқёсда таяниб, касаба уюшма ташкилотлари, ўзини ўзи бошқарувчи жамоа идоралари билан биргаликда амалга ошириш лозим.

IV.

Инсонпарварлик қадриятларини ва одамларнинг маънавий маслакларини издан чиқарувчи доимий иқтисодий ва миллатлараро кескинлик жамиятнинг жонига тегди. Жамиятнинг маънавий салоҳиятини сақлаши ва кўпайтириши лозим бўлган айрим маданият ва илм-фан намояндалари зўравонликка ва бедодликка даъват этаётганликлари, айниқса, хатарли ва аҳлоқсизликдир. Улар ижтимоий нафратнинг руҳий кучи—бузғунчиликнинг энг оммавий ва энг даҳшатли омили эканини наҳотки билмасалар!

Кескинлашган ғоявий ва сиёсий ўзаро кураш шароитида оммавий ахборот воситаларининг мавқеи тобора катта аҳамият касб этмоқда. Коммунистларнинг, халқчиллик кайфиятидаги барча журналистларнинг бу соҳадаги вазифаси — демократик ғалабаларни қаттиқ туриб ҳимоя қилишдан, социалистик янгиланиш стратегиясини тушунтириб беришдан, хатоларни очиб ташлаш ва таҳлил этишдан, қайта қуриш душманларининг уйдирмалари ва хатти-ҳаракатларини фош қилишдан иборатдир.

Ҳар бир киши — йигит ва фаҳрий, она ва рафиқа, ишчи ва маданият арбоби, ўқитувчи ва шифокор, жангчи ва деҳқон учун: жамиятни янгилаш, мамлакат бирлигига, кўп миллатли хонадонимизда тинчликка эришишдан иборат олижаноб мақсадларни ҳимоя қилиш ёки одамларнинг ҳаёти ва хавфсизлигига қилинаётган ҳамлаларга индамай йўл қўйиб бериш ёхуд бундан ҳам ошиб тушиб, миллатлараро ва ижтимоий ёнғинни авж олдиришда қатнашиш керакми, деган икки йўлдан бирини онгли равишда инсоний ва маънавий жиҳатдан танлаб олиш пайти келди. Пленум жамиятни кенг умумфуқаро ва конституциявий асосда жипслашишга чақиради. Ҳақиқатни англаб олиш пайти келди, фуқаролар тинчлигини сақлаш, Иттифоқимизни янгилаш, социалистик йўлдан бунёдкорона ҳаракат қилиш манфаатларини кўзлаб, масъулият билан иш тутиш вақти келди.

V.

Пленум Форс кўрфази атрофидаги воқеалар хатарли равишда ривожланаётганидан астойдил хавотирлик изҳор этиб, мамлакатнинг давлат раҳбариятини қон тўкилишини тўхтатиш, атроф-муҳитга ўнглаб бўлмас зарба етказилишининг олдини олиш ва уруш можаросини БМТ хавфсизлик кенгашининг қарорлари руҳида сиёсий йўл билан ҳал этиш ўзанига ўтказиш учун халқаро ҳамжамият ва Бирлашган Миллатлар Ташкилотига зарур қўшимча чора-тадбирларни таклиф этишга даъват қилади.

АТАМАШУНОСЛИК АНЖУМАНИ

Ўзбек тилидаги атамаларни тартибга солиш масалалари юзасидан шу йил март ойида жумҳурият илмий-амалий анжумани ўтказиладиган бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси ва Тошкент вилоят ижтимоий-сиёсий маркази билан ЎзССР Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги республика Атамашунослик қўмитаси ташаббусига биноан ўтказиладиган бу анжуманга тайёргарлик кўриш учун ташкилий қўмита тузилди. Ташкилий қўмитага Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиклари Ё. Х. Тўрақулов, Р. Б. Бекжонов, академиянинг мухбир аъзоси А. П. Ҳожиев, Ўзбекистон халқ ёзувчиси И. Раҳим, Ўзкомпартия Марказий Қўмитаси Ижтимоий-сиёсий маркази мудири С. Ш. Қурбонов, ЎзССР Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги республика Атамашунослик қўмитаси раисининг ўринбосари Ҳ. Бектемиров, олимлар ва атамашунос мутахассислар — Ғ. А. Аҳмедов, Р. Дониёров, Б. Ўринбоев, Н. Маҳкамов, А. Мадвалиев, К. Назаров, М. Рамазонова, матбуот ва мафкура ходимлари — Ҳ. Абзалов, М. Аминов, У. Зокиров, А. Исҳоқов, М. Пирматов, А. Латипов, С. Тоиров кирган.

Ташкилий қўмитанинг биринчи мажлисида анжуманни ўтказишга тайёргарлик масалалари, унинг иш режаси кўриб чиқилди.

Атамаларни тартибга солишга оид фикр-мулоҳаза билдирмоқчи ва унда сўзга чиқмоқчи бўлган кишилар ўз таклифларини ёки нутқининг қисқа мазмунини республика Атамашунослик қўмитаси (Тошкент-170, И. Мўминов кўчаси, 9-уй)га 1991 йил 1 мартгача юборишлари сўралади.

КПСС МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ БИЛАН МАРКАЗИЙ НАЗОРАТ КОМИССИЯСИНИНГ ҚЎШМА ПЛЕНУМИ (1991 ЙИЛ 31 ЯНВАРЬ)

Р. ОТАЖОНОВ нутқи

ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ ХИВА РАЙОНИДАГИ ЛЕНИН НОМЛИ ЖАМОА ХЎЖАЛИГИ БОШҚАРУВИ РАИСИ

Ўртоқлар!

Менимча, партиямиз бугунгичалик ҳеч қачон бу қадар оғир синовларга дуч келмаган эди. Илгари тарқоқ ҳолда ҳаракат қилган кишилар эндиликда бирлашиб, ягона фронт бўйлаб КПСС позицияларига ҳужум бошладилар. Уни сиёсий ҳаёт четкасига суриб қўйишга интилмоқдалар. Партияни мамлакатни қамраб олган ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий тангликда, социализмнинг маънавий ва аҳлоқий қадриятлари бузилишида ва ниҳоят, жамиятнинг парчаланганлигида, фуқаролар уруши вазияти вужудга келганлигида айбламоқдалар.

Агар илгари қоралаш ниқобланган ҳолда кўзга кўринган, ундан ўзларининг шахсий нафсониятларини қондириш, депутатлик мандатини қўлга киритиш учун фойдаланилган бўлса, эндиликда бу иш амалда партияга, Совет ҳокимиятига, армияга қарши ҳақиқий урушга айлантириб юборилди. «Коммунист» сўзи «Халқ душмани» сифатида тақлид қилинаётган бир пайтда қандай демократия ёки фикрлар хилма-хиллиги тўғрисида сўз бўлиши мумкин? Партияни ҳимоя қилиб айтилган ҳар бир сўзни янги чиққан антисоветчилар умуминсоний қадриятларга қилинган тажовуз деб баҳоламоқдалар.

Албатта, буларнинг ҳаммасига қўл силтаб ўтиш мумкин эди. Ахир, эҳтиросларга берилган кишилар бизда камми? Барчанинг оғзини юмиш мумкин эмас-ку? Аммо, ҳамма гап шундаки, коммунистларнинг ҳаммаси ҳам «демократлар» деб аталмиш кучларнинг оммавий ҳужумига бардош бера олмаяптилар. Бу кучлар тарих ғилдирагини орқага айлантиришни ҳоҳлайдилар. Партия сафлари бўшашмоқда. КПСС сафларидан чиқаётган кишилар кўпайиб боряпти.

Нима учун шундай бўляпти? Нима учун партиямиз ҳужумга ўтиш ўрнига аввалгидек мудофаада турибди? Ташаббусни бой бериб, уни бузғунчи кучлар қўлига топшириб қўйяпти? Партия XXVIII съезди ва КПСС Марказий Қўмитаси Пленумларининг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий тусдаги туб муаммолар бўйича қарорлари нима учун бажарилмаяпти? Наҳотки, шу аҳволга тушиб қолдик? Биз четлаб ўтишимиз мумкин бўлмаган ўзак масалалар мана шулардир. Бизларга, Марказий Қўмита аъзоларига жойларда ҳам, партиясизлар ҳам шундай саволларни беришмоқда. Уларга жавоб қайтариш машаққатли. Аммо ўтмишимиз, ҳозирги кунимиз ва келажагимиз ҳаққи-ҳурмати уларга жавоб бериш ниҳоятда муҳимдир.

Юз бераётган воқеалар тўғрисида ўйга толаркансан, ташвиш уйғотаётган биринчи нарса, бу мафкуравий фаолиятнинг ҳолатидир. Очиқ айтиш керак: биз бу муҳим участкани диққат марказимиздан қочириб қўйдик. КПСС позицияларида қаттиқ ва собит турган рўзномаларни бармоқ билан санаса бўлади. Уларнинг овози бугунги кунда коммунизмга қарши қудратли хор денгизига отилган тош мисоли чўкиб кетяпти. Ушбу ҳаракатлар ва ташкилотлар қоғоз, босмахона ҳаражатлари, ўз нашрларини тарқатиш учун жуда кўп маблағларни қаердан олаётганликларига ақл бовар қилмайди. Кўпдан-кўп партия қўмиталари ва ташкилотлари оғир молиявий аҳволга тушиб қолганлари туфайли ўз рўзномаларини мунтазам равишда ва тўлиқ нусхада чиқаришни таъминлай олмаяптилар. Буни қарангки, ошкоралик ва матбуот тўғрисидаги Қонун, энг аввало, бузғунчи унсурлар учун ниҳоятда фойдали бўлиб чиқди. Уларга бемалол ҳаракат қилишлари учун имкониятлар яратиб берди. Сиёсатдан унча бехабар оммани ҳар куни ёлғон-яшиқ гаплар билан оғулашга кўмаклашяпти. Партия қўмиталари эса амалда омма учун кураш олиб борувчи ўзларининг асосий қуролларидан маҳрум бўлиб қолдилар.

Битта мисол келтирай. «Союз» рўзномасининг сўнгги сонида Марат Абдуллаевнинг «Фарғона учбурчаги» деган мақоласи эълон қилинди. У аниқ мақсад билан ёзилган. Бироқ, мени ғазаблантирган жойи шундаки, муаллиф олис қишлоққа олиб борувчи йўллардан бирида рус тилидаги ёзувни ўзбек тилидаги ёзувга алмаштиришибди, деб ёзган. Муаллиф, буни ё тентаклар ёки ашаддий ярамаслар қилган, деб ҳисоблайди. Хўш, тил ҳақидаги Қонун бажарилиши тўғрисида қачондан бери шундай ёзиш мумкин бўлиб қолди? Бундан ортиқ ҳақоратни ўйлаб топиш мумкин эмас. Ҳа, Олий Кенгаш рўзномаси шундай қилган. Олий Кенгашда Миллатлар Кенгаши борки, унга юртдошимиз Рафиқ Нишонович Нишонов раислик қилади. Ахир, у миллий муаммоларни жуда яхши билади-ку! Минг афсуски, бундай ва шунга ўхшаш мақолаларга на Олий Кенгаш, на партия қўмиталари жиддий зарба беряпти.

Ҳозирча ҳамма нарса бой берилмаган. Сиз билан биз ўртоқлар, мафкуравий ишларни йўлга қўйиш учун енг шимариб жиддий киришишимиз лозим. Бинобарин, биринчи навбатда рўзномаларнинг партиявийлиги, уларда эълон қилинадиган мақолаларнинг ғоявий йўналиши, телевидение кўрсатувлари ва радиоэшиттиришлари тўғрисидагина эмас, айни пайтда бекордан-бекорга унутиб қўйилган тарғибот-ташвиқот ишларини тиклаш ҳақида ҳам ғамхўрлик қилиш лозим.

Деҳқон сифатида мени бозор муносабатлари, айниқса, ташвишга солмоқда. Хўш, деҳқонларни нима кутяпти? Мана, ўзингиз ўйлаб кўринг, расмий ҳужжатларда биз социалистик мулкнинг барча шакллари — улар ҳох жамоа ва шахсий шаклларда бўлсин — ҳаммасини тенг деб эълон қилдик. Бироқ қонун чиқарувчи ва ижроия органлари биргаликда қилаётган ҳаракатларнинг ҳаммасини таҳлил этадиган бўлсак, улар колхоз тузумини тугатишни ўз олдиларига мақсад қилиб қўйганликлари кўринади. Бундай хулосага келишга яна бир сабаб шуки, кейинги пайтларда ҳамма жойда ерга хусусий эгалик қилиш ҳар томонлама тарғиб этиляпти. Ҳавас қиларли қатъият билан бундай мулкчиликнинг афзалликлари кўкларга кўтарилмоқда.

Тўғри, бизнинг республикада ҳам, ундан ташқарида ҳам неча ўн йиллардан бери давлатга боқиманда бўлиб кун кўраётган колхозлар анчагина бор. Улар ишлаб чиқаришни норентабел олиб боришяпти. Дотациялар ҳисобига яшаб, қарзларини уза олишмаяпти. Ижтимоий соҳа ҳам шунга яраша. Шу боис одамлар улардан қочиб кетишмоқда.

Ўртоқлар, колхознинг колхоздан фарқи бор. Барча хўжаликларни сунъий равишда бир-бирига тенглаштириб бўлмайди. Масалан, Хоразм вилоятида кейинги бир—икки йил ичида амалда зарар келтирувчи хўжаликлар қолмади.

Пахтачиликка ихтисослашаётган колхозимиз фақат ўтган йилнинг ўзида 7 миллион сўмдан кўп даромад олди. Ёрдамчи хўжаликларнинг ўзи 300 минг сўмдан кўп фойда берди. Соф даромад қарийб 2 миллион сўмни ташкил этди. Ҳар бир киши ҳисобига ўртача ойлик иш ҳақи 200 сўм бўлди. Эҳтимол, битта-яримтага бу унчалик кўп туюлмаслиги мумкин. Аммо, у аввалги йилдагидан 47 сўм зиёддир. Бироқ, вилоятимизда биздагидан кўра юксакроқ натижага эришган колхозлар ҳам бор.

Шахсан мен амалда ўзининг ҳаётийлигини исботлаган колхозларнинг тугатилишига қаршиман. Шу боис бизга шундай аграр сиёсат керакки, у туфайли мулкчиликнинг барча шакллари, шу жумладан, жамоа хўжалиги тараққий этиши учун тенг имкониятлар яратиб берилсин.

Ўзингиз бир мулоҳаза қилинг. Ҳозир бизнинг хўжалигимизда битта ишловчи ҳисобига 0,5 гектар суғориладиган майдон тўғри келади. Хўш, уни хусусий мулк қилиб кимларга бериш керак? Маълумки, бизларда кўп болали оилалар сероб. Аҳоли ўсиши юқори. Демак, орадан ўн беш йил ўтгач нима бўлади?

Бизнинг шарт-шароитларда ерга хусусий эгалик қилиш масаласи жамиятни бўлиб юбориши мумкин.

Ҳар бир иттифоқдош жумҳуриятнинг ўзига хос хусусиятлари ва шароитлари мавжуд. Бинобарин, аграр масалани ҳал этишнинг Умумиттифоқ модели бўлиши мумкин эмас. Кимки, шундай деб ўйласа, кечаги авторитар тафаккур исканжасида турибди, деб ўйлайман.

Ўзбекистон Компартияси XXII съезди, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши сессияси қатъият билан ерга хусусий эгалик қилишга қарши чиқди. Бунда республиканинг анъаналаридан, табиий-иқлимий шароитларидан, суғориладиган деҳқончиликнинг сув ресурсларига боғлиқлигидан келиб чиқилди. Шу сабабли ер тўғрисидаги масала хусусида СССР референдумини истисносиз барча республикаларда ўтказиш мақсадга мувофиқ эмас. Пленум эса масаланинг бундай қўйилишини қўллаб-қувватлаши керак.

Сўнгги масала. Мен яна партиянинг обрўси ҳақидаги масалага қайтишни истардим. Тажриба партия обрўси даражаси, энг аввало, кўп жиҳатдан партия қўмиталари ва ташкилотларининг ташкилотчилик ва сиёсий фаолияти самарадорлигига, уларнинг аниқ-равшан ишларга йўналтирилганлигига боғлиқдир.

Мен область партия ташкилоти қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ривожлантиришга катта эътибор бераётганлигини айтиб ўтган эдим. Унинг кундалик ғамхўрлиги ва диққат-эътиборида халқ хўжалигининг бошқа тармоқлари, ижтимоий соҳа ҳам турибди. Одамлар унинг кишилар фаровонлигини оширишдан бошқа мақсади йўқлигини кўриб-билиб турибдилар. КПСС XXVIII съездидан сўнг биз Хоразмда партияга ленинча чақириқ эълон қилганимиздан кейин коммунист бўлишни истовчилар сони кескин кўпайди. 1990 йилда 1989 йилдагига нисбатан қарийб икки баравар кўп ишчилар, колхозчилар ва хизматчилар қабул қилинди.

Бошқа нашрларни айтмай қўя қолай. Афсуски, ҳатто «Правда» ҳам бу мисол билан қизиқиб кўрмади. Аксинча оммавий ахборот воситалари партия сафларидан қанча кишилар чиқаётганлигини зўр қониқиш ва хурсандчилик билан маълум қилмоқда. Назаримда, партия сафларига қабул қилиш тўғрисидаги ахборотлар КПССни парчалаб ташлаш тўғрисидаги сценарийга мос тушмаса керак.

Охирги гап. Бугунги кунда СССР Президентига, КПСС Марказий Қўмитаси Бош котиби М. С. Горбачевга ҳужумлар илгаригига қараганда анча кучайганлиги бизни жуда ташвишлантирмоқда. Пленумимиз Михаил Сергеевичнинг, Вазирлар Маҳкамасининг иқтисодий бузғунчиликка, жиноятчиликка қарши олиб бораётган курашини, вазиятни барқарорлаштириш бўйича кўраётган чора-тадбирларини тўла-тўкис қўллаб-қувватлашини истардим. Ўзбекистоннинг Хоразм вилояти коммунистлари менга шундай наказ бердилар.

Ўртоқлар, Пленумимиз дадил ҳаракатлар учун омил бахш этишига ишонишни жуда-жуда истардим. Икки йўлдан бирини танлаш вақти келди. Ё биз ўзимизни инқилобий иборалар билан овунтирамиз ёки енг шимариб ҳаммамиз биргаликда ва ҳар биримиз алоҳида бўлиб КПСС обрў-эътиборини ошириш учун ишга киришамиз. Уни коммунистлар ва партиясизлар кўз ўнгида бадном қилишга хотима берамиз. Бошқача йўл йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

ОБРЎ ЎЗ—ЎЗИДАН КЕЛМАЙДИ

«У ҲАР БИР КОММУНИСТНИНГ ФАОЛЛИГИ, ҚУЙИ ТАШКИЛОТНИНГ ИШ УСЛУБИ ВА САВИЯСИ, ЮҚОРИ ОРГАННИНГ ҚАТЪИЙ ҲАРАКАТ ҚИЛИШИГА БОҒЛИҚ», — ДЕЙИШДИ САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ ПАРТИЯ ҚЎМИТАСИ ПЛЕНУМИ ҚАТНАШЧИЛАРИ

Вилоят партия қўмитасининг навбатдаги йиғини ҳам такомиллашаётган усулда ўтказилди. Қўмита биринчи котиби П. Абдураҳмоновнинг «Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг иккинчи босқичи натижалари ва вилоят партия ташкилоти олдида турган вазифалар ҳақида»ги маърузаси матни вилоят рўзномаларида бир неча кун аввал чоп этилди. Шу боисдан ҳам йиғинда бирданига жонли мунозара бошланди. Гап асосан Ўзбекистон Компартиясининг Устави ва Ҳаракат дастури хусусида борди. Сўзга чиққан ҳар бир киши партиянинг обрўсини қандай қилиб сақлаб қолиш керак, деган саволга ўз муносабатини билдиришга интилди.

— Партия тузилмасидаги ўзгаришлардан чарчадик, — деди Нурота ноҳияси партия қўмитасининг биринчи котиби Зокир Нуриддинов. — Ҳали у штатни, ҳали бу штатни қисқартирамиз. Ходимларимиз бир йилдан бери эртага нима бўлишини билмай ишлашади. Энди райкомнинг битта котиби қисқарармиш, деган гап юрибди. Ахир ана шу ҳаракат билан одамларда партияга нисбатан ишончсизлик уйғотмаймизми?..

Зокир аканинг куйинганича бор. Шу йилнинг ўзида вилоят партия қўмитасининг бўлимлари 2—3 мартадан қаватдан қаватга кўчишди. Вилоят партия қўмитаси биносига аввалига Советлар кириб келишди. Кейин яна кўчиб кетишди. Сўнгра эса вилоят комсомол қўмитаси бир қаватнинг ярмини эгаллади. «Бора-бора вилоят партия қўмитаси маҳкамаси икки та хонага сиғадиган бўп қолди», деган гаплар тарқади. Назаримда, биз ўзимиз ҳам фирқа обрўсининг тўкилишига ҳисса қўшгандек бўлдик.

Бундай номақбул ҳаракатга чек қўйиш зарур. Пленум қатнашчилари райком котиблари ва маош оладиган бошланғич партия ташкилотлари котиблари штатларини қисқартириш мумкин эмас, деган хулосага келдилар. Бундай нозик пайтда Марказқўм пулни аямаслиги керак, токи халқ КПССнинг куч-қудратини, нуфузини амалда ҳис қилсинлар.

«Красний двигатель» заводи токари Г. Стрекозиннинг фикрича, жамиятда пайдо бўлаётган партия ва сиёсий гуруҳлар КПССнинг ҳар қандай кичик хатосидан ўз манфаатлари йўлида фойдаланиши мумкин. Шунинг учун қатъиятли, камчиликларга нисбатан қаттиққўл бўлишимиз шарт. Кўпроқ қилинган ишлар эмас, балки қилинажак ишлар хусусида мулоҳаза юритайлик, деди ишчи коммунист.

Қайта қуришнинг ҳозирги босқичида ноқулай бир вазият вужудга келди: Коммунистик партия халқ хўжалигининг кўп тармоқларига, айниқса иқтисодиётга раҳбарликни сусайтириб юборди. Советлар эса ана шу бўғинларда ишни ҳамон кўнгилдагидек ташкил эта олмаяптилар. Натижада ўша соҳалар назоратдан четда қолмоқда.

— Ўзини назоратдан холи сезган ташкилотларнинг қатъиятсизлиги, масъулиятсизлиги жамиятимизга жуда салбий таъсир кўрсатаяпти, — деди вилоят маданият бошқармаси бошлиғи Ғ. Ашуров. — Шундай экан, биз партиянинг жамиятдаги барча кучларни мувофиқлаштирувчилик ролини сусайтирмаслигимиз зарур. Ахир ҳуқуқий давлат барпо этилгунга қадар қайсидир сиёсий ядро марказлаштирувчи бўлиши керак-ку! Мен ҳозирча КПССдан бошқа ташкилотларда бундай кучни кўрмаяпман.

Вилоят комсомол қўмитасининг биринчи котиби, вилоят партия қўмитаси бюроси аъзоси Беҳзод Зокировнинг таъкидлашича, партиянинг шанига бўлмағур гапларни айтаётганлар, энг аввало, лавозимидан ёки «ёғли» иш жойидан маҳрум бўлган аламзада кишилардир. Партия аъзоларининг фаол, жўшқин ҳаракатигина бундай шахсларга зарба бериши мумкин. Аммо бизнинг сафимизда ҳали ҳам коммунист деган номга номуносиб кишилар бор. Бундан кейин кишиларни ижтимоий аҳволига қараб эмас, балки партияга садоқати ва эътиқодига қараб ўз сафимизга қабул қилишимиз лозим. Зеро, партиянинг обрўси ҳар бир коммунистнинг халқ ўртасидаги нуфузи билан белгиланади...

Коммунист обрўси... Шу пайт нима учундир ургутлик коммунист Қаршибой ака Раҳимовни ўйлаб кетдим... Ургут ноҳиясидаги «Москва» жамоа хўжалиги умумий йиғилишида бўрдоқичилик пунктини хўжаликдан ажратиш

Бир йиғиндан кейинги ўйлар

масаласи қўйилди. Чунки қатор йиллардан бери у фойда ўрнига зарар келтираётган эди. Хуллас, жамоа хўжалиги партия қўмитасининг котиби Қаршибой Раҳимов «бўрдоқичилик фермасини менга беринглар, уни ўзим оёққа турғазаман» деди. Ҳар галгидек, одамлар Қаршибой акага ишонишди. Натижа нима бўлди денг, 2—3 йилдан кейин одамлар Қаршибой акани бутун фермаси билан жамоа хўжалигига қайтариб келишди ва унинг ўзини бошқарувга раис этиб сайлашди. Бинобарин, агар коммунист фидойи бўлса, ҳар қандай шароитда ҳам ўзини кўрсата олади. Шукурлар бўлсинки, бундай заҳматкаш инсонлар вилоятда кам эмас.

КПСС шанига таъна тошлари отилаётган бир пайтда вилоят фирқалари қатъий сўзлари ва амалий ишлари билан партия йўлининг тўғри, одил йўл эканлигини кўрсатмоқдалар. Биргина ўтган йилнинг ўзида вилоят коммунистлари сафи 354 кишига ўсди. Бошланғич партия ташкилотлари сони 120 тага кўпайди.

— Партия ташкилотларининг тузилмаси эмас, балки амалга ошираётган ишлари аҳамиятли, — деди Сиёб ноҳияси партия қўмитасининг саркотиби Фарруҳ Ҳошимов. — Биз одамларнинг дардини тинглай олишимиз ва уни енгиллаштиришга интилишимиз керак. Мисол учун, ноҳиямиз ҳудудида бошланғич синф ўқувчиларининг ҳафталик ўқишини беш кун қилиб белгиладик. Хотин-қизларнинг иш соатини эса бир соатга қисқартирдик. Бу эзгу ишларда партия ташкилотлари, хусусан, райком ташаббускорлик кўрсатди. Шу боисдан, одамлар бизнинг сиёсатимизга тобора кўпроқ ишонишмоқда.

Одамлар ишончи... Бундай шарафга фақат иш ва сўз бирлигига эришилган тақдирдагина эришиш мумкин. Бироқ, афсуски...

Айрим раҳбарлар жиғибийрон шикоятчиларга бир амаллаб ваъда бериб юборишади, кейин эса улардан қочиб юришади. Минбарларда чиройли, таъсирчан гаплар айтилади-ю, ўша нотиқлар амалда ўз сўзлари устидан чиқишмайди. Вилоят партия қўмитасида қабул қилинаётган қарорларнинг аксарият қисми бажарилмай қолади. Айрим қарорлар шунақанги умумийки, уни бажармасанг ҳам гап эшитмайсан. Ҳеч ким масъулиятсизлиги учун жазо олмайди, фақат оғзаки огоҳлантирилади, холос. Ахир айнан ана шу ортиқча «меҳрибончилик» ва қатъиятсизлик масъулиятсизликнинг томирига сув қуймайдими?

Минбарга Хатирчи ноҳиясидаги Мирзо Улуғбек номли жамоа хўжалиги бригада бошлиғи Жаббор Маматов кўтарилганида ҳамма жимиб қолди:

— Мен бир нарсага ҳайронман. Ким бу ерга чиқса, қўлидаги қоғозини ўқиб беради. Наҳотки, юракда, дилда борини содда қилиб эплаш шунчалик мушкул бўлса?! Мен оддий бир коммунистман. Мана, 35 йилдирки, ҳеч партия Уставига хилоф иш тутмадим, виждонимни сотмадим. Каминага ўхшаш фирқалар ҳеч қачон қонунни ҳам, Устав талабини ҳам бузмаслигига ишончим комил. Бундай чегараларни аслида биринчи бўлиб раҳбарлар бузишади. Шу боисдан аввало уларга талабни кўпроқ қўйишимиз, ҳар бир хато-камчилиги учун жавоб сўрашимиз керак...

Келинг, Жаббор аканинг эҳтиросли сўзларига озроқ илова қилайлик. Меҳнаткашларнинг шикоятлари — ҳар қандай раҳбар фаолиятига баҳо берувчи мезон. Одамлар маҳаллий идораларда иши битмагач, юқори ташкилотларга мурожаат қилишади. Муаммо судралиб-судралиб ҳал бўлади. Аммо ана шу ишнинг чўзилишига йўл қўйган раҳбарлар эса доимо жазосиз қолаверадилар. Шикоятларни бир-бирига оширишдек ярамас иш услуби, амалиёти ҳали ҳам давом этаётир. Деҳқон коммунист интизомни бузиш деганда ана шундай ўзибўларчилик, сансалорлик кайфиятини назарда тутган эди, чамамда.

Назаримда, янгиликни қўлланиш нечоғлик қийин кечса, эскиликдан қутилиш ҳам шу қадар мушкулдир. Матндан бошини кўтара олмаган, залга эмас, балки раёсатга қараб гапирган ёки «Шахсан ўзингиз», «Сизнинг бевосита ёрдамингиз билан» каби ибораларни тортинмасдан ишлатган коммунист нотиқларга қараб шу фикр хаёлимдан ўтди. Айрим ортиқча мулозаматлардан вилоят партия қўмитасининг саркотиби П. Абдураҳмоновнинг ўзи ҳам хижолат чеккандек бўлди...

Пленум қарори ва вилоят партия қўмитаси аъзоси мақомининг ҳеч қандай муҳокамасиз қабул қилиниши ҳам ҳеч кимни ташвишлантирмади. Кейин вилоят партия қўмитасининг иккинчи котиби В. Плотников сўз олди:

— Ўртоқлар, яқинда Тошкентдан умумий бўлим ва ишлар бошқармасини қўшиш ҳақида кўрсатма олган эдик. Вилоят партия қўмитаси ишлар бошқарувчисини умумий бўлим мудири ўринбосари этиб тасдиқлагандик. Энди яна янги кўрсатма олдик. Тузилмани эски ҳолига келтириш керак экан. Шунинг учун яна ишлар бошқарувчисини тайинлаш ҳақида таклиф киритмоқчимиз...

Пленум қатнашчилари бу ўзгариш охиргиси эмаслигини билиб-билмай овоз бердилар...

Фармон ТОШЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ПРЕЗИДЕНТ ФАРМОНИ ҚАНДАЙ БАЖАРИЛМОҚДА?

УЙЛАРГА ГАЗ ЎТКАЗИЛАДИ

● Қизилтепа районига олис Удмуртиядан металл қувурлар ортилган вагонлар келди. Бу юк шу ердаги хўжаликларни газлаштириш учун мўлжалланган. Қувурлар Бухорода етиштирилган мева, сабзавот, полиз маҳсулотлари ва узум эвазига олинди.

Районда қишлоқларни «зангори олов» билан таъминлаш юзасидан махсус дастур ишлаб чиқилган ва ҳозир амалга оширилмоқда. Бу йил 1300 дан зиёд хонадонга газ киритилади, — деб хабар қилади ЎзТАГ мухбири. Яқин ойлар ичидаёқ газ қувурлари «Ленинград», «Москва», «Партия XXII съезди», «Бухоро» колхозларига етиб боради.

Ушоғи ҳам азиз

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Демак, Тошкент аҳолиси ва меҳмонларга бир кунда 480—490 тонна нон ва ундан тайёрланган маҳсулотлар етказиб берилмоқда. Қиш совуғи чекиниб илиқ-иссиқ бошланиши билан бу миқдор камайиб боради, албатта. Дўконларга янги пишган нонларни мунтазам етказиб беришда узилишлар бор. Келишувга мувофиқ завод ва новвойхоналар дўконлар ёпилишидан уч соат олдин шу кунги нонни келтириши лозим. Лекин кўпинча транспорт етишмаслиги сабабли айни дўкон ёпилиши олдидан келтирилган нон шу куни сотилмай эрталабгача туриб қолади. Оқибатда ҳар қандай юмшоқ ноннинг ҳам суви қочади, иштаҳа қитиқловчи ҳиди ва таъми қолмайди. Лекин кейинги пайтда «Ташхлеб» бирлашмаси раҳбарлигидаги қайта қуриш туфайли бу соҳада бирмунча яхши ўзгаришлар бўлди. Баъзи тиғиз кунлари савдо ташкилотлари ҳам навбатчи автомашиналар ажратишмоқда.

Афсуски, ҳали ҳам нон исроф этилаётгани фактларидан кўз юмиб бўлмайди. Ҳамон ошхоналарда, айрим умумий ётоқхоналарда бир тишлаб ташланган нон бўлаклари кўп. Надоматлар бўлсинки, бир қисми кесиб олинган кемтик буханкаларни ахлатхоналардан топиш мумкин. Бир пайтлар турар жойларда, идоралар қошида ортиқча нонни йиғиш учун махсус идишлар қўйилган эди. Рўзғордан ортган қаттиқ нонлар дўконларда қабул қилиш тартиби жорий этилган эди. Ҳозир бу тадбир унутилди, чоғи.

Мана, бозор иқтисодий муносабатларига ўтиш даври бошланди. Ғалланинг харид нархи ўтган йилиёқ икки ҳисса оширилди. Жумҳуриятимиз Президенти ва унинг ҳукумати жонбозлиги туфайлигина нон ва ун маҳсулотларининг чакана нархлари оширилмай ушлаб турилибди. Лекин бу ҳол нонни истаганча тасарруф қилавериш муддаосини англатмайди. Нонга муносабатда эҳтиёт бўлиш, уни истеъмолга ярашасини харид қилиш, ортганидан ҳам турли таомлар тайёрлашда фойдаланиш керак.

— Мен ўттиз йилдан бери нон савдосига боғлиқ хизматдаман, — дейди Людмила Богославская. — Очиғини айтганда, ўзбекча тандир нонларига муносабат бутунлай бошқача. Уйда набираларим тандирда ёпилган нонни ушоғигача ҳам қолдирмай ейишади. Назаримда ноннинг шу хилини яъни миллий турларини кўпайтириш зарурга ўхшайди. Булка нонларининг ортганидан уй шароитида котлет, қийма кабоб тайёрлаш, ёз ойлари квас пиширишда фойдаланса бўлади.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва ҳукумати мушкул вазиятдан чиқиш йўлини сабот билан қидирмоқдалар. Шундай пайтда исрофгарчиликнинг ҳар қандай кўринишларига чек қўйиш, тириклигимиз манбаи — асосий неъматимиз бўлиб қолган нонни қадрлайлик. Таъбир жоиз бўлса, ҳар биримиз учун инсонийлик, ватанпарварлик мезони, маданийлик савияси нонга бўлган муносабатимиз билан белгиланади.

А. АБДУБАННОПОВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбири.

Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллиги олдидан

- Шахс камолоти фалсафаси
- Инсон ва абадий қадрият
- «Кимга бу олам сари очилса йўл»...
- Ўзбек адабий тили қачон шаклланган?

• Навоий—менинг дорилфунуним

Қиссахонлик — дала-тузга қор тушиб деҳқонлар кетмонларини ювиб яроқлатиб, бостирма шифтига осиб қўйган дамлар нисбатан осойишта кечаларга файз киритган халқимизга хос бу удум яқин ўтмишимизда ҳам маърифат ўчоғи вазифасини ўтаб келган. Навоийхонлик бедилхонлик, яссавийхонлик кўринишларида ривож топиб, оддий одамларни маънавиятимиз дурдоналаридан баҳраврор этган. Баъзан сандал атрофида, баъзан шинам дастурхон теварагида ўтказиладиган бундай кечалар изчил бўлмасада, ҳозир ҳам бетакрор тарбия мактаби бўлиб хизмат қилмоқда.

Навоийхонлик ана шундай эзгу удумларимиздан.

Менга Пушкин бир жаҳону
менга Байрон бир жаҳон,
Лек Навоийдек бобом бор
кўксим осмон ўзбегим,—

деб ёзганида таниқли шоир Эркин Воҳидов мутлақо ҳақдир.

Зотан, Навоийдан бир байт билмаган ўзбек ўзбекми, «Ҳайратул-аброр»ни ўқиб ҳайратга тушмаган китобхон китобхонми?

Ана шуларни назарда тутиб, рўзномамиз саҳифасида «Навоий—менинг дорилфунуним» деб номланган янги рукн очишга аҳд қилдик. Олиму шоир, муҳандису муаллим, ишчию колхозчи... хуллас Навоийни ўқиб қалби илҳом ва ҳайратдан тўлқинланган, ибратли хулоса чиқарган ҳар бир фуқаро ана шу қош ичидаги теран нигоҳ бўлиб, саҳифамизда қатнашиш имкониятига эга.

Дастлабки сўз таниқли шоир ва ёзувчи Асқад Мухторга насиб этди.

КАМОЛОТ —КЎНГИЛ КАЪБАСИ

Асқад МУХТОР,
ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ЁЗУВЧИСИ.

ЎРТА АСР Шарқининг алломалари қомусий билим соҳиби эрсалар-да, фаннинг бирон бир жабҳасида албатта беназир бўлганлар: бирлари тиббиётда, бирлари илму нужум ё фалакиётда, яна бирлари тарих ё риёзиётда, бирлари эса бадиий сўз маҳоратида... Аммо уларни бирлаштириб турадиган нарса шуки, ҳаммалари ўз даврининг (кўпинча ўз давринингина эмас) теран қамровли мутафаккирлари эдилар. Ва аксари худди мана шу жиҳатдан улар бизда ҳануз кам ўрганилган, деб ҳисоблайман. Кўпинча бу алломаларнинг буюк номларига «мутафаккир» деган сифатловчини қўшиб ёзишдан нарига ўтмаймиз. Ёхуд, бу соҳадан гап очилганда, уларни даставвал қадим юнон файласуфларининг шарҳловчилари сифатида гавдалантиришга мойиллик ҳам сезилади. Бу бирёқламалик, назаримда асосан Ғарб тадқиқотчиларининг таъсирида келиб чиққан кўҳна иллат. Маълумки, Ғарбда Ибн Синони ҳам, Берунийни ҳам, Форобийни ҳам, ҳатто Навоийни ҳам мутафаккир сифатида Арасту, Афлотун, Суқрот, Эвклид, Пифагор, Гиппократ таълимотини ва асарларини шарҳловчилар Ибн Рушддан тортиб то Алишер Навоийгача, барини ёппасига шарҳловчилар деб аташ одат бўлган эди. Гўё уларда аслият, яъни оригиналлик фақат ислом таълимоти соҳасидагина кузатилади, эмиш. Ҳатто, Гегель ҳам ўзининг «Фалсафа тарихи бўйича дарслар»ида Шарқ мутафаккирлари ҳақидаги гап фақат фалсафани шарҳлаш ва тарғиб қилиш масалаларигагина тегишлидир, Шарқ файласуфларининг оригиналлиги ислом фалсафасидан, мутакаллимларнинг пантеистик қарашларидан нарига ўтмайди, деб таъкидлайди.

Аввало, ислом фалсафасида ҳам, пантеистик қарашларда ҳам камситилиши керак бўлган ҳеч нарса йўқ. Биз ерда туғиламиз, ерда яшаймиз, лекин ҳаққа интиламиз. Ҳақ — ҳақиқат, ҳақ — парвардигор. Ҳақиқат билан Худони бир илдизда кўрган, бир сўзда ифодалаган авваламбор ислом фалсафасидир. Ҳаққа эришиш учун, тоғ чўққисига чиққандай заҳмат чекиб юксалмоқ керак. Бу аслида, жумладан, Алишер Навоий ижодини қамраб олган ғоя — шахс камолоти фалсафасидан иборат.

Инсон шахси — абадий башарий қадрият. Унинг камолоти, унинг ҳар қандай ўзга манфаатлардан устунлиги Навоий тафаккурининг марказида туради. Бу унинг диний эътиқодигина эмас, бутун ижодий-ахлоқий дунёсини нурдай ёритган ғоя, орзу, идеалдир. Инсоннинг Ерда қилган ҳамма ишлари шу руҳий ва руҳоний идеал билан суғорилиши керак. Ҳаққа интилишнинг маъниси шуки, ҳақиқат (ёки худо деб тушунишингиз ҳам мумкин) ёруғликдир, унга яқинлашганинг сари ҳаётинг ва виждонингдаги доғлар, нуқсонларинг, гуноҳларинг равшанроқ кўринади. Уларни кўра билиш — камолот йўли. Мутлақ камолот эса абадий орзудир.

Бунинг нимаси диний, нимаси дунёвий — мен, очиғи, ажратолмайман. Инсон камолоти учун жон чеккан кўп доно одамлар ҳақнинг икки маъносини яқин тутганлар: Ганди, Толстой... Бизнинг асримизда М. Горький: «Ҳақиқат озод инсоннинг худосидир» деб ёзган эди. Қолаверса, бутун бадиий адабиётнинг ҳамишалик ғояси ҳам шахс камолотидир.

Навоийнинг ахлоқ ва шахс камолоти ҳақидаги «Туҳфатул-афкор», «Арбаин-ҳадис», «Муножот» сингари кўп асарлари ҳали ўрганилмаган. Шахсни пастга урувчи, уни ўзлигидан кечишга ундайдиган таркидунёчи мутаассибларга қарши, ҳам давр учун, ҳам Шарқ учун оригинал бўлган фикрларга бой «Лисонут-тайр» сингари асарлар ҳам бу жиҳатдан кам ўрганилган. Тасаввуф, сўфизм Шарқ учун ўзига хос фалсафа бўлса, уни чуқур билиш, таҳлил этиш, қолоқ ва илғор оқимларини бирбиридан ажратиб, инсонпарвар таълимотларни ривожлантириш ҳам Шарқ учун ўзига хос оригинал тафаккур эмасмиди? Алишер Навоий бутун табиати билан ғоят ўзига хос, оригинал шахс, бинобарин ўзгалардан ҳам бадиий ва фикрий ўзига хосликни талаб қиларди. Маълумки, Хондамирнинг бобоси Мирхонд «Равзатус-сафо» асарининг режасини Навоийга кўрсатганида, Ҳазрат биринчи галда бошқа асарлардан, ўзга олимлар таъсиридан ҳоли бўлиш талабини қаттиқ қўйган. Фарҳод, Искандар каби инсоннинг маънавий қудратини намойиш қилувчи сиймолар Шарқ учун оригинал образлар эканлигига алоҳида урғу берилиши керак. Тўғри, бу образлар қадим юнон донишмандларининг афсонавор номлари билан қандайдир даражада боғлиқ. Фарҳод буюк муҳаббати, бахти ва тақдирини даставвал Суқрот билан суҳбатда, Искандар тилсимида кўради. Аммо достонда шу муҳаббатнинг енгилмас қудрати ҳақидаги ғоя ҳақиқий оригинал образларда ифодаланади. Бу ғоя «Хамса»нинг барча достонларини нурдай ёритган. Ҳатто қаҳрамонлар фожиаси ҳам юксак идеаллар тантанаси, ёрқин муҳаббат тантанаси бўлиб янграйди.

«Ҳайратул-аброр»нинг барча мақолатлари инсон руҳияти, шахс камолоти ғоясига бағишланган. Камолотнинг ниҳояси йўқ, дедик. У идеал, шунинг учун у барча замонлар учун долзарб, абадий қадриятлардандир.

«Ҳайратул-аброр»га кўра, Инсон ўзи ўткинчи, фоний, аммо руҳ, руҳият, маънавият абадий ва давомийдир. Бир авлод яратган маънавий бойликлар кейинги авлодга мерос бўлиб қолади, шунинг учун башар камолотининг биргина йўли бор: руҳиятни бойитиш. Шахс камолоти абадий бир жараён, унга ҳар бир киши, ҳар бир авлод улуш қўша олади. Буюк мутафаккирларимиз, хусусан, Алишер Навоий, мана шу умумбашарий қадриятга, шахс камолоти ғоясига мудом содиқ бўлганлар.

ИНСОН руҳияти («Кўнгул»). Навоий таърифида буюк ва боқий дунё. Уни инсоннинг жисмоний юраги билан аралаштирмаслик керак.

Бу кўнгул дерсен, эрур бу — юрак,
Исми кўнгул бирла анга муштарак.

Кўзга кўринмайдиган бу олам, яъни инсон шахсининг руҳияти ҳамма нарсадан юксакдир.

Айни назоҳатда бу аъзам жаҳон,
Барча жаҳон аҳли кўзидан пинҳон.
Каъбаки, оламнинг ўлиб қибласи,
Қадри йўқ, андоқки кўнгул каъбаси.

Юқорида айтганимиздай, руҳий комилликка осонликча эришиб бўлмайди, чексиз камолот йўлининг заҳматли синовлари бор.

Дарду бало тоғида Фарҳод ўлиб,
Тирноқ анга тешаи пўлод ўлиб...
Сокин ўлиб ўтда самандар киби,
Гўтға уриб сув аро гавҳар киби...
Ориз ўлиб жумлаи ҳолат анга,
То бўлибон касб камолот анга,
Олам аро ҳар не кўриб, касб этиб,
То лақаби олами кубро етиб...

...шундагина инсонга руҳият олами сари йўл очилади. Аммо

Кимга бу олам сари очилса йўл,
Олам аро аҳли дил ул бўлди, ул.

«Аҳли дил» — маънавияти етук шахслар — Алишер Навоийнинг идеали. «Ҳайратул-аброр»нинг шундан кейинги «ҳайрат» ва «мақолат»ларида етук шахснинг маънавиятидаги яхшилик, саховат, софлик, ҳаё, мурувват, андиша, адаб, камтарлик, садоқат, қаноат, ростгўйлик, инсоф, некбинлик, адолат, бағрикенглик сингари фазилатлар таърифланиб, руҳий камолот йўллари таҳлил этилади. Навоийнинг бу инсонпарварлик орзулари Шарқда инсон қадрини яксону тубан этувчи таркидунёчилик мазҳаблари шароитида ғоят дадил ва оригинал дунёқараш эди. Бу унинг миллий, диний, синфий айирмаларни тан олмовчи шахс тенглиги концепциясида яна ҳам ривожланади. Тили, мулки, жинси, ирқидан қатъи назар, инсон инсонга тенг.

Барча жавоҳир била аъзода тенг,
Сурати навъию ҳаюлода тенг!

Шу тенглик ҳақидаги фикр муносабати билан яна бир баҳсли масалага тегиб ўтмоқчиман.

Биз Алишер Навоийни ўзбек адабий тилининг асосчиси, деб атаймиз. Дарҳақиқат, у туркий маданиятнинг даҳоси эди, туркий тилнинг қоматини тиклади, уни ҳимоя қилди, бойликларини, имкониятларини очди, токи «Шуҳрати чун жаҳонға бўлғай!»

Буюк шоирлар ўз она тилини албатта ривожлантиради, акс ҳолда «Яқин қилмамиш халқ сендек киши». Бу — даҳонинг одатдаги мавқеи. Алишер Навоий бу эзгу ишни беназир сўз устасига хос, халқнинг буюк фарзандига хос эътиқод билан бажо этди.

Аммо бу ўзбек адабий тили тарихини Навоийдан бошлаш керак, деган фикрни англатадими?

Бу ҳақдаги баъзи ишларда, Навоий она тилини ҳукмрон форсий тил сиқувидан шиддатли курашларда базўр сақлаб қолган, акс ҳолда туркий тил, туркий адабиёт ем бўлиб кетарди, дегандайроқ фикрга мойиллик бор. Бунинг учун, Навоий гўё ўзга тиллар таҳдидига қарши курашган, деган тушунча келтириб чиқарилади.

Бу аввало «Муҳокаматул-луғатайн»ни рус тилига «Спор двух языков» дея хато таржима қилишдан бошланди (Ҳозир ҳам шу хилда қўлланилади). Нега, ахир? «Мунозара» эмас, «муҳокама» ҳақида гап кетяпти-ку! Ҳурматли профессор А. К. Боровков эса «Идея этого сочинения Навои («Муҳокаматул-луғатайн» — муаллиф) заключается в противопоставлении родного языка персидскому» деб ёзади. Домланинг тилшунослигимиздаги катта хизматларига сира шак келтирмаган ҳолда айтиш керак: қиёслаш билан қарама-қарши қўйишнинг фарқи катта, ахир.

Форсий эл тобти чу хурсандлик,
Туркий дағи тобса барумандлик,

деганда эзгу орзу бор, тилларни бир-бирига қарама-қарши қўйишдан эса асар ҳам йўқ. Навоийнинг форсий тил ва маданиятнинг нозик билимдони эканлиги, бу тилга ҳурмат ва муҳаббати, ўзга тилда ёзган Низомий ва Хусрав Деҳлавийларга атаган мароқли мадҳиялари, Жомий билан қадрдонлиги ниҳоят, «Фоний» девони ҳаммага маълум.

УНУТМАСЛИК керакки, Ҳусайн Бойқаро ва Алишер Навоий Ҳиротида туркий тил ва маданият ночор аҳволда эмас эди. Эроний вилоятларнинг туркий ҳукмдорлари асосан юксак маданиятли, туркий тил ва маданиятни аъло даражада билган ва қадрлаган зотлар эди. «Турк алфози шоеъ» эди, яъни туркий тил форсий билан баробар амалда, уни ҳатто кўпгина эронлилар ҳам эгаллаган, туркий аҳоли яшайдиган кўп янги шаҳарлар, туркий маданиятнинг янги марказлари вужудга келган эди.

Улуғбек Самарқандида туркий маданиятнинг нақадар юксалганини эслатиб ўтирмаймиз, иккинчи туркий пойтахт бўлган Ҳиротда ҳам айниқса адабиёт, миниатюра санъати, хаттотлик, китобат ишлари давлат назоратида эди. Кутубхоналар ва китобат санъати билан вазирлар шуғулланган, матншунослик ривожланган, «Шоҳнома» каби нодир асарларнинг тўла матни Ҳирот мактабининг заррин безаклари билан шу даврда китобат қилинган. Темурийзодалар давридаги туркий маданиятнинг бўртиқ ғояларидан бири: билим ва ахлоқнинг инсон маънавиятида бир бутунлигидир. Яъни инсон учун ахлоқ ва илм бир даражада зарур, бири бўлмаса иккинчиси жаҳолатга айланади. Шунинг учун Улуғбек мадрасалар билан обсерваторияни айни бир вақтда иншо этди; мадраса пештоқидаги юлдузли осмон бу ерда фақат диний эмас, дунёвий фанлар ҳам ўқитилишига ишора эди. Бухорода солдирган мадраса пештоқига эса: «Билимга интилиш барча мусулмон эркак ва аёл учун фарздир» деб ёздирди.

Улуғбек Самарқанди беназир, Навоий Ҳироти ундан қолишмасди. Навоий ва Ҳусайн Бойқаронинг ўзларидан тортиб, уларнинг мураббийлари, кўп сонли мухлислари, яқинлари, қариндошлари ва хизматидаги одамларгача туркийзабон бўлганлар. Вафоий, Субуҳийлардан ташқари, Алишернинг икки тоғаси ҳам Кобулий ва Ғарибий тахаллуси билан туркий ғазаллар ёзар эди. «Мажолисун-нафоис»да фақат Ҳиротда яшаб ижод этган бир неча ўнлаб туркийгўй шоирлар, яна шунча «зуллисонайн» шоирлар тилга олинади.

Туркий тиллилар асосан Шош ва Фарғонада яшар эди, аммо Бобурнинг айтишича, Ҳиротда яшовчи Навоийнинг тили Андижон тили билан бирдир. У даврда туркийзабон аҳолининг этнографик ва лаҳжаю шевалар жиҳатидан жуда ҳам хилма-хиллиги Навоийни катта тарихий ишга отлантиради. Шоир адабий тил бирлиги «алами» (байроғи)ни юксак кўтарди. Аслида бу ягона давлат ҳақидаги Темур ғояларининг давоми эди. Шунинг учун айтиш мумкинки, буюк мутафаккир шоирни она тилини ўзга тиллар тазйиқидан сақлашдан ҳам кўра, Темурий давлатлар улусининг ўнлаб лисоний гуруҳларини «якқалам айлаш» нияти кўпроқ банд этган эди.

Навоий тили ва шеърияти чўққисига етиб келиш учун катта тарихий йўл босиб ўтилган. Ҳеч нарса йўқдан бор бўлмайди. Навоий буюк форсий ва арабий обидалар билан бирга, туркий тил ва адабиёт намуналари муҳитида балоғат топди. Унинг тил ва адабиётга бағишлаган «Муҳокаматул-луғатайн», «Мезонул-авзон», «Мажолисун-нафоис» каби махсус асарлари ҳам, бутун бадиий ижоди ҳам тарихийлик ва давомийлик заминида юзага келгандир. Навоийнинг Дурбек, Саккокий, Атоий, Лутфий, Аҳмад Югнакий, Ҳайдар Хоразмий, Юсуф Амирий, Яқиний, Аҳмад Суҳайлий каби туркийгўй салафлари бу катта тарихий йўлда бор эдилар.

Яссавий тили ҳақида афсоналар кўп, «Ҳикмат»ни кейинги асрларда тўпловчи ва кўчирувчилар соддалаштирган, деган фикр китобдан-китобга кўчиб юради, аммо бу тил Яссавийнинг ўз тили эмаслигини ҳали ҳеч ким исбот қилган эмас. Қайтага Навоийнинг ўзи уч юз йил аввал ҳам шундай асл туркий тил (ўзбек тили?) бўлганлигини исботлаш учун Адиб Аҳмаднинг (XII аср) дидактик пандномаларини эслаб, байтлар келтиради:

Улуғлар не берса, емасман дема,
Илик сун, иғзо ур, емасанг ема.
Тилингни тия тур, тишинг синмасун,
Бу турғон халойиқ санга кулмасун.
Сўнгакка иликдур, эронга билик,
Биликсиз эрон ул — сўнгаксиз илик.

Кўриб турибсиз, бу байтларда биз тушунмайдиган сўзлар йўқ даражада. Бу мисоллар Яссавий тили ҳақидаги шубҳаларни ҳам йўққа чиқазади.

«Қутадғу билик» ҳам туркий тилда ёзилган биринчи асар эмас. Бу заминда кўп асрлар ҳукмронлик қилган ғазнавийлар, қорахонийлар, хоразмшоҳлар, темурийлар, шайбонийлар, аштархонийлар, манғитлар — бари туркий салтанат сулолаларидир. Қадим хитойлар ва юнонлар VI асрдаёқ Аму ёқаларида яшаган «жангари» туркий қабилаларни тилга оладилар (Қадим уйғурларда «турк» сўзи кучли, жасур деган маънода ишлатилган экан). «Садди Искандарий»да юз минглаб ўзбек ва манғит лашкарлари ҳақида сўз боради. Ўша қабилалар қай тилда гаплашишди экан?

МЕН ўзбек тили тарихини ўша асрлардан бошлаш керак, деган фикрдан узоқман. Аммо «ўзбек адабий тилининг асосчиси» деган фанний жиҳатдан унча аниқ бўлмаган таъкид тарихий тадқиқот ва изланишларни чегаралаб қўймаяптимикин? Навоийгача ҳам ўзбек адабий тили бор эди, десак, унинг даврида эса у ўз тараққиётининг янги юксак поғонасига кўтарилди, ягона адабий тил мақомига эришди, десак, менингча, Навоий даҳосига киттак бўлса ҳам соя солмаймиз. Она тилимизнинг камида ўн асрлик тарихини қоқ белидан бошлаш тўғри бўлмаса керак. Минг йилликнинг дастлабки ярмида мудҳиш босқинчилар шароитида она тилини сақлаб қолган шоирларимиз ижодининг муносиб даражада ўрганилмаганлигига тилимиз тарихи айбдор эмас.

МУЗХОНА КЕНГАЙМОҚДА

Сирдарё вилоятидаги Мичурин номли давлат хўжалигида музхонани кенгайтиришга қарор қилинди. Унинг сиғими 1200 тоннагача кенгайтирилади. Ишлаб турган қувватлар тўхтатилмай музхона кенгайтирилмоқда.

Хўжалик Мирзачўлдаги мева, узум, қовун-тарвуз ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари етиштирадиган энг йирик хўжаликлардан биридир. Маҳсулот етиштириш кўпайиши билан ҳосилни сақлаш муаммоси кескин тус олмоқда. Бунинг устига ҳозир музхона шахсий ёрдамчи хўжаликлар эгаларига ҳам хизмат қилмоқда, шунингдек шартнома асосида уларнинг маҳсулотларини сотиб бермоқда. Бундай хизмат хўжаликка ҳам, маҳсулот топширувчиларга ҳам фойдали, уларни ташвишдан қутқаради. Чунончи, давлат хўжалиги Монголияга ва Сибирь, Бошқирдистон ҳамда Украинанинг саноат марказларига жўнатган олма эвазига ишчилар учун картошка олди, музхонани кенгайтириш, консерва цехи қуриш учун зарур бинокорлик материаллари ва ускуналар келиб турибди. Бу корхоналарнинг, шунингдек ҳозир ишлаб турган кичик вино заводининг ёрдамида маҳсулотнинг нобуд бўлишини иложи борича камайтириш мумкин бўлади.

(ЎзТАГ мухбири).

• Депутат ва унинг юмушлари

МАНСАБ ЭМАС, МАСЪУЛИЯТ

Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига сайлов бўлиб ўтганига ҳам бир йил бўлмоқда. Бу муддат уларнинг сайловчилар наказлари, сўров ва илтимосларини амалга оширишлари учун етарлидир. Хўш, халқимизнинг ишончли вакиллари жойларда қандай фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг сайи-ҳаракатлари, ғайрат-шижоатларидан сайловчилар розими? Жамоатчи мухбиримиз Қ. Халилов Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши аграр масалалар ва сув хўжалиги қўмитаси раиси А. ТОШКЕНБОЕВ билан у ўз бурчини қандай адо этаётгани хусусида суҳбатлашди.

— Алишер Холмуродович, булунғурликларнинг депутати сифатида қандай амалий ишларни бажаришга улгурдингиз?

— Депутатлик мен учун фахр. Лекин, у мен учун жуда катта масъулият ҳамдир. Сайловчилар ишончи эса даъваткор куч. Улар томонидан тушган наказларни бажариш менинг орзуниятим. Райоининг қоқ марказидан полвоннинг белидек келадиган қувурлар орқали зангори олов чорак асрдирки, Уралдан то чет элларгача тўхтовсиз оқиб кетмоқда. Аммо менинг сайловчиларим яшаб, меҳнат қилаётган Килдон округида саноқлигина хонадонлар газлашган. Яқинда Килдон посёлкасигача 14 чақирим масофада газ қувури ётқизилади. Бунинг учун лойиҳа-смета ҳужжатлари тахт қилинди. Райоининг Зарафшон бўйига яқин жойлашган хўжаликларида ичимлик суви ҳам жиддий муаммога айланган экан. Ҳамид Олимжон номли давлат хўжалигида 11 чақиримли водопровод қувури ётқизилди. Яна 5 чақирим узунликдаги водопровод тармоқлари барпо этилади. Бундан ташқари, 49-мактаб учун янги бино қуриш, консерва заводида тозалаш иншоотларини ишга тушириш, Килдон посёлкасини ободонлаштириш сингари бир қатор ишларга ҳам қўл урилди.

— Суҳбатимиз мавзуи ўз-ўзидан қайта ишлаш корхоналари фаолиятига келиб тақалди. Булунғурда бир неча қайта ишлаш корхоналари ишлаб турган бўлсада, ҳосилни ўз вақтида қабул қилиш, қайта ишлаш муаммоси ҳалигача ўз ечимини топгани йўқ. Красногвардейск вино комбинати, Булунғур вино заводи ва унинг жойлардаги тармоқлари, Килдон консерва заводи ҳамда Ленин номли совхоздаги консерва заводи ҳосилни узлуксиз равишда қабул қилиш ва қайта ишлаш имкониятига эга эмас. Депутат сифатида ана шу муаммони ҳал этиш юзасидан фикрларингизни билишни истардик.

— Ленин номли давлат хўжалигидаги консерва заводида янги автомат линияни тез орада ишга тушириш мўлжалланмоқда. Бундан ташқари, келажакда Килдон консерва заводининг вино цехини ва Булунғур вино заводининг Фозил Йўлдош номли давлат хўжалигидаги вино пунктини алоҳида заводга айлантириш режалаштирилди. Ушбу заводларнинг ҳар бири мавсумда 15 минг тонна узумни қайта ишлаш қувватига эга бўлади. Бунга қўшимча равишда Булунғур вино заводини фақатгина шампань ва юқори навли вино ишлаб чиқаришга ихтисослаштириш, районда 2 та спирт-арақ заводини барпо этиш юзасидан ҳам иш олиб борилятпи. Ана шу тадбирлар амалга оширилгач, маҳсулотни қабул қилиш, қайта ишлаш билан боғлиқ бўлган муаммолар ўз ечимини топади, деб ўйлайман.

— Эски муаммолар-ку, ҳал бўлар экан, бу ҳол янги муаммоларни келтириб чиқармасмикан? Мен идиш танқислигини назарда тутяпман.

— Айни мавсум қизиган пайтларда идишлар танқислигининг кучайиши бутун республикада ўткир муаммо бўлиб қолади. Ушбу муаммони Булунғурнинг ўзида ҳал этиш йўли ҳал бўлди: тез орада шиша идишлар ишлаб чиқарадиган махсус завод қурилиши бошланади.

Халқ турмушини яхшилаш учун кўп ишларни бажариш зарур. Шулардан бири қадимий Оқтепа бозорини таъмирлаш ва қайта қуришдир. Бу қадимий масканнинг ЮНЕСКО ҳисобида турищини баъзилар билмаса ҳам керак. Қадимий «Ипак йўли» ана шу бозор орқали ўтган. Бозорни миллий анъаналар асосларида қайтадан бунёд этиш режаси тузилди. Район раҳбарлари бозор маъмурияти билан келишиб, лойиҳа-смета тайёрлаш учун «Ўзбекбирлашув»нинг лойиҳалаш институтига буюртма бердик. Қурилиш учун 1 миллион сўмга яқин маблағ ҳам ажратилди.

— Алишер Холмуродович, атроф-муҳит софлиги учун кураш, экологик муаммо долзарблиги ҳар қадамда кўзга ташланиб турибди. Боғ-роғлар макони бўлган Булунғур ҳам бундан мустасно эмас. Саноат корхоналарида тозалаш иншоотларини барпо этиш негадир эътибордан четда қолиб кетмоқда.

— Булунғур боғларининг чиройи қанчалик кўз-кўз қилишга арзийди. Бироқ бу ерда экологик муаммо кишини ташвишга солади. Саноат корхоналарида тозалаш иншоотларининг тўлиқ ишламаслиги, айримларида эса, ҳатто қурилмаганлиги бугунги кундаёқ атроф-муҳитга ўз таъсирини кўрсатаётир. Биргина Килдон консерва заводини олиб қарайлик. Ушбу саноат корхонаси оқаваси тўғридан-тўғри ариққа (!) оқизиляпти. Ундан қуйироқдаги қишлоқ аҳолиси эса ана шу ариқ сувидан истеъмол қилади. Бунинг оқибати қандай хунук бўлиши маълум. Ҳозир бу муаммони ҳал этиш учун заводда тозалаш иншооти қуришга киришилди.

*

ИШОНЧЛИ ЭНЕРГИЯ МАНБАИ

Бугунги кунда жумҳуриятимизда энергетика комплексини ривожлантиришга алоҳида аҳамият берилмоқда. Шу мақсадда энергия ҳосил қилиш ҳажмини оширишга ҳаракат қилиняпти. Тармоқ электр станцияларидаги турбоагрегатлар қуввати кучайтирилиб, уларни қайта жиҳозлаш давом этмоқда.

Бу борада Тошкент ГРЭСи энергетикларининг фаолияти таҳсинга лойиқ. Улар энергия ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш билан бирга анчагина ёнилғини ҳам тежаб қолишмоқда. Жумладан, ўтган давр мобайнида бу электр станциясида иш қуввати пландаги 1584 ўрнига 1665 мегаваттга етказилди, 2,2 тонна шартли бирликдаги ёнилғи иқтисод қилиб қолинди.

Айни кунларда ҳам ГРЭСда халқ хўжалиги объектлари ва аҳолини ишончли энергия манбаи билан таъминлашга эътибор қаратилмоқда.

СУРАТДА: станция сменаси бошлиғи С. Каланов, навбатчи В. Дударева ва электр цехи сменаси бошлиғи И. Йўлдошевни кўриб турибсиз.

В. МОЛГАЧЕВ олган сурат.

*

ҚУВОНЧ УЛАШИБ

Йўлдош аканинг қораси кўринди дегунча одамларда қувонч, хушхабардан тезроқ воқиф бўлишга ошиқиш пайдо бўлади. Бу сафар ҳам ҳамқишлоқлар хушхабарчини саволга тутишди:

— Ўғилларимиздан хат борми?

— Бизнинг нафақа келибдими?

— Менинг рўзномаларимни берақолинг.

Йўлдош ака ташрифи билан қишлоқ кўчаси гавжумлашди.

Жарқўрғон районидаги Ҳамид Олимжон номли давлат хўжалигига жойлашган Пахтаобод алоқа бўлимида ўз ишини сидқидилдан бажариб, ҳамқишлоқларига ҳар доим қувонч улашиб келаётган Йўлдош ака Мамасоатовнинг меҳнат куни шундай кечади. У бу касбни йигирма саккиз йилдан буён ардоқлаб келади. Хўжаликнинг қайси қишлоғига ишга қўйилмасин, яқинми-узоқ, ҳох ноқулай

КАСБИМ — ФАХРИМ

бўлсин турли вилоятлар, ноҳиялардан келган хабарларни вақтида эгасига етказиб беришга чоғланади.

— Ишимиз юзаки қараганда баъзи одамларга осондек кўринади, — дейди хушхабарчи. — Аммо унинг ўзига яраша машаққатлари, ташвишлари кўп. Менга ўхшаш баъзи биродарларимиз аввалига бу касбга ҳавас қилишди, бир-икки йил ишлаб, жуфтакни ростлашди. Сабабини сўрадим. Ишларинг қийин экан, дейишади. Биродар, ахир ўзингиз айтинг, бу дунёда қайси иш осон? Ҳамма ишнинг ҳам ўзига яраша машмашаси бўлади. Фақат ўз касбини севганларгина ўзини ҳам, бошқани ҳам мамнун қила олиши мумкин.

Дарҳақиқат шундай! Йўлдош ака ўзи танлаган касбдан мамнун, бошқалар ундан миннатдор. Унинг учун ҳамқишлоқларига беминнат хизмат қилишдан бўлак шараф бўлмаса керак.

М. РАҲМОНОВ,
Сурхондарё вилояти.

• Мухбирларимиз хабар берадилар

● ЖАҲОН МЕРОСИГА АЙЛАНГАН ҚАЛЪА
● ҚОЛГАН ИШГА ҚОР ЁҒАР
● «ТОМОША» ДАСТАСИНИНГ САФАРИ
● ҲАВОНИНГ АВЗОЙИ БУЗИЛГАНДА
● ПОЛВОННИНГ ЗАФАРЛИ ЙЎЛИ

• Отасига раҳмат

ОЛГИНУ ОЛДИРМА, БОЛАМ...

ИККИ кундан бери Мавлудахоннинг ҳаловати йўқ. Юмушлари ҳам қовушмайди. Турса ҳам, юрса ҳам ўйчан, маюс. Оқшомлари ойнаи жаҳонга кўз тикса, кундузи радио ахборотидан хушхабар кутади. Хонадон соҳибасининг аҳволини зимдан кузатиб юрган Бахтиёр ака вазмин сўзлайди:

— Ҳавотир олаверманг, онаси. Ўғлимиз бўш келадиганлардан эмас. Довруқ таратишга жазм этган. Хушхабар таралиб қолса, ажабмас.

Мавлудахон бироз таскин топди. Ўғиллари Шавкат билан Шерзодни мактабга кузатар экан:

— Уртанчаларинг бир сабаб билан доктор ман этиб, спортингга бормайдиган бўлувди. Кенжамиз катта акасининг йўлини тутяпти. У ҳам улғайиб, мени «ташвишлантириб» юрмаса эди.

Шерзод болаларга хос гап қотди: «Ойижон, бир отахондан эшитганим бор. Эмишки, йигитга ўлим йўғу ўзини тиғга урармиш».

Шавкат ҳам укаси гапини маъқуллади: «Ҳа, ҳолва деган билан оғиз чучирмиди». Болаларини акасига тарафкашлик қилишаётганидан чеҳраси очилган Мавлудахон ичкарига кириб, радионинг овозини андак кўтариб қўйди...

Бу пайтда Шуҳрат Минскдаги спорт саройида ҳамюртларининг беллашувларини кузатиб ўтирарди.

— Спартакиада баҳслари бўйича жумҳуриятимиз жамоаси кўзланган мақсадга эришди.

Дзюдочилар устози Мэлс Аннинг сўзларидан мамнуният ҳосил қилган Шуҳрат: «Чемпионат нима бўларкин?» деди.

— Ҳозирча бир нима дейиш қийин. Бу, сенга ҳам боғлиқ. Ўйлайманки спартакиада беллашувларида бўлгани каби бронза билан қаноатланмай, дадиллик кўрсатсанг, ўнгланиб қолармиз.

Шуҳрат баҳс майдонида тикилганча хаёлга ботди. «Худди кечагина, «Динамо» жамияти тўгарагига бориб, полвонликка шу ерда олишадими, деб юрувдим-а. Ўшанда устози аввал Владимир Пятаев меҳрибонлик билан: «Хўш, болакай, тортилишни эплайсанми», — деганди. Мен бўлсам, албатта деб, бор йўғи ўн бир марта турникка осилибман. У бўлса, баракалла деб, истасанг кунора машғулотларга келиб тур, деди. Ўзиям тоза урушқоқ эдим-да. Ўртоқларимни ранжитмай, ўзим ён бермай, курашга чоғланганим-чоғланганди. Аммо кўчадаги ўйин бошқа-ю, чинакам машқ бошқа экан. Чиниқмай полвон бўлиш, хом-хаёллик. Қора терга ботиб, беллашганимиз-беллашганди. Орадан ярим йил ўтиб, «Динамо» спорт жамияти республика биринчилигида қатнашувчилар сафига олишди. Кейин билсам, бу мусобақада дуруст болалардан саралаб, Бутуниттифоқ ўсмирлар баҳсида иштирок этувчи жамоани таркиб топтириш кўзда тутилган экан. Шу бўлди-ю, мусобақалар кетма-кет бўлиб кетди».

— Спартакиада совриндори бўлдингиз, табриклаймиз. Спорт йўлингиз ҳақида қисқача гапириб берсангиз?

Малласоч белорус мухбирининг кутилмаганда берган саволига нима дейишини билмай қолган Шуҳрат бироз ўйланиб турди-да, рақамларни санашга ҳаракат қилди.

— Аввало, шуни айтишим лозимки, битта «одатим» бор. У ҳам бўлса ҳал қилувчи баҳсга йўлланма олишга астойдил ҳаракат қиламан. Финалга чиқсам, ҳар қандай рақибни доғда қолдиришим аниқ. Йўқса, совринли бўлишга уриниш йўлида ўзимни қўлга ололмай, алланечук ҳолатга тушаман. Шу боис, ҳозирча эришган ютуқларим ҳам барқарорликдан холироқ. Айтайлик, 6 йил аввал республика ўсмирлари биринчилигида илк марта ғолиблик супасига кўтарилганман. Янглишмасам, шундан бери ўлкамиз миқёсидаги баҳсларда имкониятни бой бермай келяпман. 1986 йили Бутуниттифоқ ўсмирлар спорт ўйинларида кучли олтиликдан жой олишга ҳаракат қилган бўлсам, бир йил ўтиб, «Динамо» Марказий кенгаши биринчилигида зафар қучдим. Мутахассислар менга эътибор қаратишди, «Динамо» терма жамоаси сафига қабул қилишди. Шу йили мамлакат чемпионати бўлди. Омадим келди. Краснодарлик Валерий Леонтьевни ютиб, финалда таниқли грузин полвони Дегебурадзени доғда қолдирдим. Ғалабадан кейин СССР спорт устаси унвони берилди. Бу унвонга лойиқ эканимни Ўзбекистон чемпионатида ҳам муваффақият қозониш билан исботладим.

— Гапингизга қараганда, сиз учун бир йил омадли келса, кейингиси зафарсиз кечар экан-да?

— Ўзим ҳам ҳайронман. Уч йил аввал СССР ёшлар биринчилигида яна еттинчи бўлдим. 1989 йил мен учун зафарли кечди. Биринчи марта чет эл сафарида бўлдим. Софияда ўтказилган халқаро мусобақада тенгқурларимдан тўрттасининг курагини ерга тегизиб, бешинчисига бас келолмадим. Бронза медали олдим. Кейин Курск шаҳрида динамочилар беллашувида қатнашдим. Яна учинчи ўрин. Орадан бироз вақт ўтиб бошланган СССР биринчилигида эса, финалга чиқдим. Майкоплик Володья Драчкони ютдим. Буёғини сўрасангиз, мамлакат бош командасига қабул қилиндим. Европа чемпионатига ҳозирлик бошланди. Қитъа биринчилиги олдидан ўтказилган халқаро баҳсда устун келиб, кузакка бориб Афинада Европа биринчилигининг бронза медалига сазовор бўлдим. Бултур одатдагидек 7—8 ўринлар билан қаноатланишга тўғри келди.

Мухбир бошқа саволга тутмади. Сабаби Шуҳратнинг бу йилги натижалари унга аён эди. Зеро, ундан ноқулай рақибларингиз кимлар деб сўралганда, балки грузиялик Модебадзе билан Россия спортчиси Косминин, деб жавоб бериши турган гап эди. Чунки, Шуҳратнинг спартакиада ғолиблиги йўлида тўғаноқ бўлганлардан бири Сергей Косминин бўлди. Ўзбек полвони уч курашни ютиб, биттасида чекинди. У финалга чиқа олмай қолганди.

Спартакиада беллашувлари қатори мамлакат чемпионати ҳам давом этди. Бу сафар Шуҳрат тарки одат амри маҳол, деганлари-

дек, финалда Косминга шиддат кўрсатди. У дзюдо кураши усулларини усталик билан қўллаган ҳолда ҳамла қилар экан онасининг сафар олдидан оқ йўл тилаб айтган сўзлари кўнглидан ўтди. «Олгину олдирма, болам» сўзларини дилдан такрорлар экан, руҳий ва жисмоний қувватлари жумбушга келаётганини, вужудида дўстлари, устозлари, қолаверса, укаларига ёруғ юз билан қараш нидоси қулф ураётганини сезди. Рақиби Шуҳратга дош беролмай енгилди. Шуҳратнинг қўли баланд келди. У мамлакат чемпиони бўлди. Бу ютуқ спортнинг мазкур тури бўйича халқаро классдаги спорт устаси талабини бажарган, деб ҳисобланди. Бу, полвоннинг республикада биринчи чемпион, қалдирғоч халқаро спорт устаси бўлишига имкон берди.

БИЗ республика Давлат жисмоний тарбия ва спорт комитетида бўлганимизда Минскдан келган телеграммани кўрсатишди. Унда республика дзюдочиларининг спартакиада ва мамлакат чемпионатида иштироклари ҳақидаги қайдномалар зикр этилганди. Жумладан, вакилларимиз СССР халқлари X спартакиадасида бешта бронза медалига эга бўлишибди. Уларни Шуҳрат Ғофуров, Рустам Эргашев, Дмитрий Соловёв, Андрей Герасимов, Фарҳод Агаевлар қўлга киритишган. Чемпионатда эса Шуҳрат Ғофуров олтин медаль олган бўлса, Андрей Герасимов билан Мирзаулуғбек Шомирзаев бронза медалларини қўлга киритишган. Аёлларимиздан Нелла Қиёмованинг кумуш медали олгани билан танишдик. Демак, дзюдочиларимиз жамоа ҳисобида спартакиадада тўртинчи бўлиб, чемпионлик курашида учинчи ўринни эгаллашган. Бир қарашда ёмон эмас, чунки полвонларимиз аввалги спартакиадада бешинчи ўрин билан қайтишган эди.

Шу куни Мавлудахоннинг кўнгли ёришди. Шуҳрат кўксида олтин медали билан уйига телефон қилар экан:

— Отамнинг нияти, сизнинг дуойингиз мустажо бўлди, — деди энтикиб. — Қани энди Ўзбек полвонлари сафи янада кенгайсаю халқаро миқёсда довруқ таратиб, Ўзбекистон нуфузини сарбаланд этишса. Ҳаммаси олдинда. Ҳамюртларим отангга раҳмат, дейишса, бас. Тошкентга бориб қоларман. Биласиз-ку олдинда катта мусобақалар. Болгарияда халқаро беллашув, май ойига бориб Европа чемпионати, кузда жаҳон биринчилиги. Демак, кураш давом этаверади. Машқларга зўр берaверамиз...

Ҳайдар НОСИРОВ.

ЁДГОРЛИКЛАР ТИЛГА КИРГАНДА

Олис Канададан Хивага хабар келди. Иттифоқда биринчилар қатори Ичонқалъа ёдгорликлари жаҳон маданий ёдгорликлар рўйхатига киритилди. Хива музей-қўриқхонаси қадимий Хоразм бўлими мудири Шихназар МАТРАСУЛОВдан бу хушхабарни шарҳлаб беришни сўрадик.

— Ўтган йили декабрь ойида Канадада ЮНЕСКО жаҳон мероси комитети XIV сессияси бўлиб ўтди. Унда Совет Иттифоқи илк маротаба иштирок этиб, тарихий ва маданий ёдгорликлар дастлабки туркуми номларини мерос рўйхатига тақдим қилди. Улар Москва Кремли ансамбли ва Қизил майдон, Ленинграднинг тарихий маркази ҳамда унга боғлиқ ёдгорликлар, Киж қабристони, Ичонқалъа, Вильнюснинг тарихий маркази, Старая Нисадан иборат эди. Шунингдек, Украина ЮНЕСКОнинг мустақил аъзоси сифатида Киев — София ансамбли ва Киев—Печора лаврини тавсия қилди.

— **Ушбу комитет, унинг фаолияти ҳақида сўзлаб берсангиз.**

— ЮНЕСКОнинг жаҳон мероси комитети жаҳон маданий ва тарихий меросни муҳофаза қилиш конвенцияси таркибида фаолият кўрсатади. Бу ташкилотга 100 га яқин мамлакат аъзо. Комитетнинг мақсади ривожланаётган мамлакатлардаги, биринчи навбатда жаҳон мероси рўйхатидан жой олган энг хавф остидаги ёдгорликларга техникавий ва молиявий ёрдам бериш. Масалан 1991 йилда унинг кўмаги миқдори 2,5 миллион доллар ҳажмида белгиланган. Афсуски, бундай кўмакдан биз ҳозирча маҳруммиз. Чунки, СССР шу комитетга эндигина аъзо бўлишга тайёргарлик кўряпти. Шунга қарамай комитет ёдгорликлар муҳофазасида ёрдам қўлини узатмоқда.

— **Бундай ёрдам нималардан иборат, ундан Ичонқалъа баҳраманд бўла оладими?**

— Албатта. Дастлабки сессиянинг ўзидаёқ Ичонқалъа ҳам алоҳида назоратга олинди. Маҳаллий ҳокимиятга, унинг шимолий қисмидаги янги қурилган бинолар атрофида махсус ҳимоя зонаси барпо этиш тавсия қилинди. Шунингдек, Ичонқалъада аҳолининг доимий яшаши чораларини кўриш масаласига ҳам эътибор қаратилган.

1993 йилда Хиванинг 2400 йиллигини нишонлаш режалаштириляпти. Бунда Ичонқалъанинг жаҳон мероси рўйхатига олинганлиги муҳим аҳамият касб этади. Бу юбилей кунлари Хивада халқаро илмий анжуман ўтказиш мўлжалланяпти.

— **Жумҳуриятимизнинг бошқа қадимий ёдгорликларини ҳам жаҳон рўйхатига киритиш мумкинми?**

— Бу йўналишда ишлар олиб бориляпти. Комитетнинг навбатдаги сессияси шу йил декабрь ойида Тунисда бўлиши мўлжалланган. Рўйхатга тавсия қилинаётган ёдгорликлар орасида Самарқанд ва Бухоро шаҳарларининг тарихий ва маданий марказлари ҳам бор.

А. ҚОРЖОВОВ.

ХАЛҚАРО КЎРИК ҚАТНАШЧИСИ

Ўзбекистон болалар жамғармаси қошида янги ташкил этилган «Томоша» болалар фольклор ансамбли ўз фаолиятини бошлаганига кўп бўлгани йўқ. Тошкент шаҳар мактабларининг истеъдодли ўқувчиларидан тузилган бу терма асосан ўзбек халқ миллий мусиқа ва қўшиқларини ўрганиш, уларни томошабинлар кенг даврасида ижро этиш билан шуғулланади.

Ёш ижрочилар кейинги пайтда бир қатор концертлар билан кичик томошабинлар олқишига сазовор бўлди.

«Томоша» жамоаси яқинда Москвада бўлиб ўтган болалар ансамблларининг халқаро кўригида қатнашиб ижобий баҳоларга сазовор бўлди. Бу кўрикда Югославия, Англия, Германия, Ирландия, Испания, Дания, Франция, Финляндия ва Совет Иттифоқининг бир қатор шаҳарлари ансамбллари қатнашуви унинг маҳорат намойиши кўламини янада кенгайтирди. Бу халқаро кўрик дунё болалари беғубор овози билан тинчлик ва дўстлик жарчиси эканлигини кўрсатди.

«Томоша» ансамбли бадиий раҳбари Нодира Қурбонова бундай деди:

— Москва кўриги бизнинг мурғак ижрочиларимиз учун ўзига хос имтиҳон бўлди. Навбатда ижодий бисотимизни янада кенгайтириш мақсадимиз. Чунки бу йил сентябрь ойида Евпаторийда бўладиган конкурсга ҳам боришимиз керак.

А. ПУЛАТОВ.

• Ажаб савдолар

«МУЗ»ЛАР КЎЧЯПТИ

Фазли қишлоғидаги Фурқат номли мактабнинг янги биноси қурилиши «музлаб қолибди» дейишса ажабланманг. 1986 йили қурилиши бошланган мактаб биноси беш йил қаҳратон қишда қолиб кетиб, ёзда ҳам «музи» эримабди. Хуллас, қурилиш чала-чулпа қолаверди. 2-«Кашкадарьяагрострой» тресcти «Пахтакор» совхози раҳбарларига «Пул топиб бермасангизлар, мактабни тикламаймиз», — дея оёқ тираб олишди. Улар вилоят агросаноат бирлашмаси томонидан ажратилган озроқ маблағга қаноат қилмадилар. Мактаблар ва унинг қурилиши билан шуғулланиши лозим бўлган вилоят ва район тармоқ ташкилотларининг мутасаддилари эса чала қурилиш ёнидан ҳар гал кўз юмиб ўтиб кетаверадилар.

Ниҳоят, ўтган йили совхоз ва мактаб коллективи ўзларининг вилоят Совети депутати ва «Совет Ўзбекистони» рўзномасининг Қаршидаги мухбирлар пунктига мурожаат қилишди. Шундан сўнг югур-югур бошланди. Мактаб қурилиши қулаш ҳолатига келиб қолган бошқа мактаблар қаторига киритилиб, вилоят Совети сессиясида ҳам кўриб чиқилди. Шунда ҳам вилоятнинг қурилиш ташкилотлари раҳбарлари қолган ишга қор ёғар қабилида иш тутдилар. Нуфузли ташкилотнинг раҳбарларидан бири масъулиятни бошдан соқит қилиш мақсадида мухбирлар пунктига қўнғироқ қилиб, важ кўрсатди:

— Қурилиш материаллари етарли эмас. Буларни олиб келишнинг ўзи бўлмаяпти...

— Нима, материални биз келтириб берайликми? Бу гапдан бошлиқ ҳушёр тортди.

— Йўғ-е, аҳволни тушунтиряпман, — деди у.

Кунларнинг бирида трест бошқарувчиси Ҳайит Тожиев Ульянов районига бориб Фурқат номли мактабнинг эски биносини кўздан кечирди. Чиндан ҳам аҳвол танг эди. Шунга қарамай, ўқиш уч сменада олиб бориляпти. Чунки хоналарнинг кўпи ўпирилган, дарс ўтиш имкони йўқ. Кимдир қаттиқроқ йўталганди, коридор деворлари қимирлаб кетди.

— Додлаганларингча бор экан, — деди ачинган бўлиб бўлим бошқарувчиси. — Сабру- тоқатларингга балли. Энди қурилишни тезлаштирмасак бўлмайдиганга ўхшайди.

Очиғи, бу гапдан фазлилик кекса-ю ёш роса суюнди. Қариялардан бири: «Отангга раҳмат, ўғлим!» деб юборди. Лекин қувонч узоққа чўзилмади. Қурилиш майдонидан қолган-қутган буюмларни ҳам бошқа томонга ташиб кетишди.

Яна устма-уст қўнғироқ, яна қайси бир идора остонаси ҳатланиб, раҳбарлар эшиги чертилди. Охири масалага вилоят ижроия комитети аралашди. Туя гўшти еган мактаб қурилишини ижрокомнинг капитал қурилиш бўлими ўз ихтиёрига олиб, унга бир миллион сўмга яқин маблағ ажратилди.

Ўтган йил охирида мухбирлар пунктига трестдан қўнғироқ бўлиб қолди. Телефонда бошқарувчи:

— Мана, наказдаги мактаб ҳам 1991 йил режасига киритилди. Янги ўқув йилигача битадиган бўлди. Ўғил бола гап шу.

Ҳайрият! Ниҳоят, музлар кўчадиган бўлибди. Ишқилиб ваъдалар ростга айлансин-да. Аммо Ульянов районидаги 7 минг аҳоли яшайдиган Фазли қишлоғида тез бошланган газлаштириш ишлари ора йўлда қолиб кетди. Ҳаммом қурилиши ҳам суст. Касалхона қурилиши қачон бошланади? Одамлар: ишқилиб ишлар ҳам музламасин-да дейишяпти.

М. КАРОМОВ.

ОБ-ҲАВО ВА САЛОМАТЛИК

● Ўзбекистон ССР об-ҳавони ўрганиш марказидан олинган маълумотга қараганда, бу ҳафта мобайнида ҳароратнинг бироз кўтарилиши, айрим жойларда ёғингарчилик бўлиши кутилади. Шимолий районларда эрталаб ва кечалари туман тушиши мумкин. Ҳафта бошида Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм вилоятида кечалари 5—10 даража совуқ, кундузлари 0—5 даража иссиқ бўлади. Фарғона ва Бухоро вилоятининг шимолида кечалари 2 даража совуқ билан 3 даража иссиқ атрофида, кундузлари 7—12 даражагача ҳарорат кўтарилади. Қолган жойларда кечалари 1—6, кундузлари 10—15 даражагача иссиқ бўлади. Кейинчалик ҳарорат пасаяди. Кечалари шимолий ҳудудларда 8—13 даража совуқ, жанубда 3 даража совуқ билан 2 даража иссиқ атрофида, қолган ерларда 1—6 даража совуқ бўлиши мумкин. Ўртача ҳарорат маромида бўлиши кутилади.

● Семашко номидаги саломатликни тиклаш ва табиий даволаш институтидан олинган шарҳга қараганда, об-ҳаводаги бундай ўзгаришлар таъсирчан кишиларни ўзларига нисбатан эътиборли бўлишларини тақозо этади. Хусусан, ҳароратнинг кўтарилиши кислородга эҳтиёжи кўпроқ бўлган беморларга бироз таъсир қилиши мумкин. Шунингдек, бош оғриғи, ўпка ва нафас йўли шикаста кишиларга ҳам ўзгача таъсир кўрсатади. Шу боис бундай одамлар кўпроқ очиқ ҳавода сайр қилишлари, хонани шамоллатиб, ҳўл латта билан артиб туришлари лозим. Эрталаб ва кечки пайтлар енгил ҳаракатли машқлар қилиш саломатликни мустаҳкамлашда қўл келади. Шунингдек меҳнат, дам олиш ва овқатланиш маромига риоя этиш тавсия этилади.

● Самарқанд шаҳридаги бахмал тўқиш фабрикасида илғорлар сафи кенгайиб боряпти. Суратда: тайёрлов цехи пешқадам ишчиси Дилором Ҳамидова. У ҳар сменада топшириқни бир ярим баравар орттириб бажаришга эришмоқда.

А. ХАЛИЛОВ олган сурат.

ЭЪЛОН ВА БИЛДИРУВЛАР

ТОШКЕНТ ДОРИШУНОСЛИК
ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ

кафедралар бўйича

ПРОФЕССОР-ЎҚИТУВЧИЛАР ЛАВОЗИМЛАРИГА

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

мудирлар: физика ва математика, фуқаро мудофааси курси билан микробиология ва гигиена, токсикологик кимё, фармакогнозия (фан докторлари ёки номзодлари);

профессор: фармакогнозия (фармацевтика фанлари доктори);

доцентлар: фармацевтик кимё, тайёр дорилар технологияси, провизорлар малакасини ошириш факультетининг (ПМОФ) фармацевтик кимё билан фармакогнозия курси;

катта ўқитувчилар: дори турлари технологияси (2), тайёр дорилар технологияси, дори турлари технологияси ва фармакология (ПМОФ);

ўқитувчилар ва ассистентлар: ўзбек тили, анорганик ва физколлоид кимё (2), аналитик кимё (2), органик кимё, токсикологик кимё, фармация ишини ташкил этиш ва унинг иқтисоди, фармакогонозия (2).

Танлов муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: 700015, Тошкент шаҳри, Ойбек кўчаси, 45-уй.

Ўзбекистон ССР Маданият вазирлиги
М. Қорнёқубов номидаги Ўзбек давлат филармонияси

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

24 ФЕВРАЛЬ, СОАТ 19.30 ДА

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист
ФАХРИДДИН УМАРОВ

Тошкент вилояти Ленин комсомоли мукофотининг совриндори

ҲОЖИАКБАР ҲАМИДОВ
иштирокида

К О Н Ц Е Р Т

Чипталар Халқлар дўстлиги саройи кассаларида соат 11.00 дан бошлаб сотилмоқда.

ОБУНАЧИЛАР ДИҚҚАТИГА!

1991 йил учун

БУТУНИТТИФОҚ РЎЗНОМА ВА ЖАРИДАЛАРИГА ОБУНА ҚИЛИШ МУДДАТЛАРИ

ЎЗГАРДИ

ОБУНА

БУТУНИТТИФОҚ РЎЗНОМАЛАРИГА — обунадан аввалги ойнинг 5-кунигача;

БУТУНИТТИФОҚ ЖАРИДАЛАРИГА — обуна ойидан 35 кун аввал

ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ

«СОЮЗПЕЧАТЬ» жумҳурият агентлиги.

ТЕАТР

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 5/II да **Келинлар қўзғолони**, 6/II да **Нажот истаб**, 7/II да **Олтин девор**.

Ўзбекистон ССЖ Соғлиқни сақлаш вазирлигига қарашли Травматология ва ортопедия илмий-тадқиқот билимгоҳи жамоаси даволаш бўйича бош врач муовини Н. Х. Қодирхўжаевага отаси, меҳнат ветерани

Ҳошим ИМОМОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Бош муҳаррир Р. РАҲМОНОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Ҳ. ИКРОМОВ, Н. М. МАЖИДОВ С. МУҲАММАДЖОНОВ, М. Қ. МУҲСИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Т. Н. НАЖМИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари), В. Т. ОДИЛОВ, М. Қ. ПИРМАТОВ, Р. Қ. ТУРСУНОВ, Ш. О. УБАЙДУЛЛАЕВ, А. С. УСМОНОВ, М. ХАЙРУЛЛАЕВ, Ж. ХОЛҚОСИМОВ. Э. С. ХУЖАЕВ (масъул котиб), М. ШЕРБУТАЕВ, О. ҲИКМАТОВ.

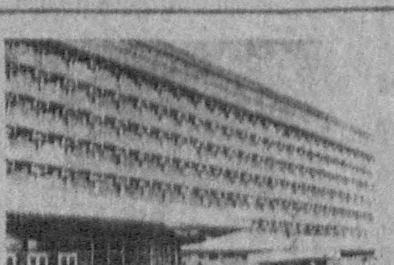

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲИМИЗ: *700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.*

БУЛИМЛАР: муштарийлар фикрини ўрганиш ва хатлар — 33-21-43, 33-54-55, 32-53-16, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06; қайта қуриш ва ижтимоий адолат — 32-55-70, партия турмуши — 33-34-69, 33-38-55, 32-53-97, 32-57-19, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 33-81-48, 32-53-14, 32-54-09; қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 33-07-20, 32-53-15, 32-53-70; совет қурилиши — 33-15-29, 32-57-20, 32-54-18; фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21; адабиёт ва санъат — 33-20-36, 33-12-56, 32-54-35, 32-55-16; ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17; ахлоқ -одоб — 32-54-29; фельетонлар — 32-54-27; безатиш — 32-57-22.
УЗ МУХБИРЛАРИМИЗ: Бухорода — 3-96-12, Гулистонда — 2-63-48, Жиззахда — 3-31-86, Қаршида — 3-25-79, Наманганда — 6-54-11, Самарқандда — 35-22-90, Тошкентда — 32-53-20, Урганчда — 6-80-04, Фарғонада — 6-90-09.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ»
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана

Нашр кўрсаткичи 64583.

Буюртма № 4720.